

Hongarije: een monddode democratie?

In hoeverre is het Hongaarse journalistieke medialandschap veranderd naar aanleiding van de nieuwe mediawet en in hoeverre heeft de Europese Unie daarbij een rol gespeeld?

Student: Elise Vermeeren

Opleiding: Journalistiek, Christelijke Hogeschool Ede

Minor: Cultuur en Religie

Begeleider: Alice Kolman

Datum: 3 augustus 2012

Inleiding	pg 2
Methodiek	pg5
I Hoe waren de media geregeld vóór 2011?	
1.1 Historische context.	Pg 10
1.2 Politieke context	pg 13
1.3 Het Hongaarse medialandschap	pg 15
1.4 Mediawet vóór 2011	pg 17
II De nieuwe mediawet	
2.1 Aanleiding voor de nieuwe mediawet	pg 20
2.2 Formele problemen	pg 20
2.3 De wijzigingen	pg 22
III Politiek institutionele context	
3.1 Hongarije en de Europese Unie	pg 24
3.2 Formele proces	pg 25
IV De gebeurtenissen na januari 2011	
4.1 Reacties in Hongaarse media	pg 31
4.2 Reacties van Hongaren, beweging in de publieke openbaarheid	pg 34
4.3 Internationale media-aandacht	pg 37
4.4 Praktijkgevolgen in Hongarije	pg 39
4.5 Standpunten van de 'representatieve deskundigen'	pg 43
V Professionele context	pg 45
Conclusie	pg 49
Verantwoording naar de journalistiek	pg 50
Visie op behandelde thema's	pg 51
Bijlagen	pg 52
Bronnenlijst	pg 63

Inleiding

Toen rode, giftige modderstromen Hongarije in oktober 2010 overspoelden vond ik dat een prachtige en tragische metafoor voor de zoveelste onderdrukker van Hongarije. Na de Turken, de Habsburgers, de fascisten en de communisten sijnelden de populisten nu samen met het gif Hongarije binnen. De socialistische regering onder leiding van Ferenc Gyurcsány was net fenomenaal verslagen door de rechts-conservatieve partij Fidesz onder leiding van de charismatische held van de revolutie – Viktor Orbán.

Gelijk met de modder overspoelde hij het land met populistisch rechts – een ideologie die Hongarije vreemd is. Met tweederde meerderheid in het Hongaarse Parlement heeft Viktor Orbán vier jaar lang de kans om Hongarije totaal te hervormen en het lijkt er op dat dat hem gaat lukken. Orbán trapt spectaculair af met een nieuwe mediawet. Was dat een doordachte keuze, als eerste de waakhonden van de democratie muilkorven en vervolgens die democratie om zeep helpen? Na de mediawet volgden er tal van wetswijzigingen met een ondemocratisch karakter. De religiewet werd aangepast op een manier waar Geert Wilders alleen van kan dromen – rechters mochten ineens allemaal met pensioen, de centrale bank werd aangepakt; Orbán verzon wet na wet en de toenmalige premier Pál Schmitt ondertekende alles. Ondertussen staken de internationale media elkaar de loef af in wie er de meest dramatische koppen kon verzinnen. 'Hongarije wordt een Führerstaat' schreef een Duitse krant en 'De jonge democratie is dood' lezen we overal in Nederland. 'Een Viktator is opgestaan' vond ik wel grappig en 'Hongarije wordt Orbánistan' was ook erg leuk gevonden, maar naar mijn mening te prematuur. Er was nog niks gebeurd.

Mijn interesse was gewekt in dat jaar van modderstromen. De democratie in Hongarije bestaat nog maar nauwelijks, hoe kan die dan nu al dood zijn? In 1989 vertrokken de Russen en in de goelags gaven Hongaren hun leven voor democratie, waarom kiezen ze dan nu massaal voor een nieuwe dictator? Is het de volksaard dat als een gekooid vogeltje niet weet hoe het moet omgaan met vrijheid? Willen ze gewoon graag met harde hand geleid worden? Of geloven ze dat juist deze conservatieve koers ze zal bevrijden van wat er nog overgebleven was van het staatsocialisme?

Dan was er nog Europa dat zich als een uitgehongerd roofdier op de mediawet stortte. Met tape over hun monden verwelkomden ze premier Orbán in het Europees Parlement. Ergerlijk, vond ik, en het zette me aan het denken over de rol van de Europese Unie. Maken zij zich niet juist schuldig aan populisme door de media en lobbyisten na te praten? Was het komkommertijd in Europa, en stortten zij zich daarom met zoveel overgave op de Hongaarse mediawet? Wilden ze het Hongarije betaald zetten omdat ze kozen voor een nationalistische regering terwijl de Europese Unie juist zo hartstochtelijk eenwording promoot?

Wat is er nu eigenlijk mis met die wet en heeft die al geleid tot censuur, zelfcensuur, ontslag van kritische journalisten of het bannen van printmedia? Is het terecht dat de Europese Unie zich zo bemoeit met een lidstaat en wat vinden 'gewone' Hongaren er eigenlijk van? Mijn probleemstelling luidt als volgt:

In hoeverre is het Hongaarse journalistieke medialandschap veranderd naar aanleiding van de nieuwe mediawet en in hoeverre heeft de Europese Unie daarbij een rol gespeeld?

Dit leidt tot de volgende deelvragen:

- Wat is de historische en politieke context waarin deze wet kon worden aangenomen?
- Hoe zag de mediawet er uit voor 2011?
- Hoe ziet het Hongaarse medialandschap eruit?

Om erachter te komen welke rol de Europese Unie heeft gespeeld moet ik eerst weten wat het gebruikelijke proces is bij het maken van beleid van een lidstaat. Deelvragen over dit onderdeel van de probleemstelling zijn:

- Wanneer trad Hongarije toe en onder welke omstandigheden
- Hoe reageerde de Europese Unie op de mediawet?
- Wat is het formele proces?
- Welke wijzigingen zijn er geëist en zijn die ook doorgevoerd?

Om erachter te komen wat voor effect de mediawet tot nu toe heeft gehad moeten de volgende deelvragen worden beantwoord:

- Wat waren de reacties in Hongarije?
- Wat waren de reacties in de Hongaarse media?
- Wat waren de reacties in de internationale media?
- Wat zeggen mijn informanten?
- Welke praktijkgevolgen zijn er al geweest?

En om te bepalen hoe het journalistieke landschap is veranderd is het van belang te weten welke maatstaven zij daar hanteren en of die in lijn zijn met de internationale leidraad en codes. Om daar achter te komen moeten de volgende deelvragen worden beantwoord:

- Wat is de rol van de journalistiek volgens de internationale codes?
- Hoe verhoudt die code zich tot de Hongaarse journalistiek?

Doelstellingen

Het effect meten van een wet die maar een paar maanden van kracht is geweest lijkt niet zo vruchtbaar. Toch zijn er zonder één letter van de wet te hebben toegepast al veel effecten te zien in het publieke domein. Door de hoofdvraag te beantwoorden:

In hoeverre is het Hongaarse journalistieke medialandschap veranderd naar aanleiding van de nieuwe mediawet en in hoeverre heeft de Europese Unie daarbij een rol gespeeld?

wil ik laten zien hoe Europa reageert als de vrijheid van meningsuiting in het geding lijkt te zijn. Ik wil er achter komen hoe Europese waarden botsen met die van lidstaten. Ik wil aantonen dat de rol van journalistiek beperkt kan zijn door de rol van de geschiedenis en daarom niet altijd in het format van een universele, internationale code past, zonder dat dat censuur betekent.

Werkwijze

Om alle deelvragen en de hoofdvraag te beantwoorden en zo tot de conclusie en doelstellingen te komen heb ik vooral de kennis van relevante betrokkenen gebruikt. In Boedapest interviewde ik vijf journalisten en een oud-politicus. Verder heb ik met leden van de Europese Commissie gebeld die mij veel konden vertellen over de procedures.

Tussendoor heb ik me verdiept door te lezen: blogs en publicaties van politici, bezorgde burgers en journalisten. Ik heb dankzij de krantenbanken alle gebeurtenissen vanaf eind 2010 gevolgd en dankzij Youtube ben ik op de hoogte gesteld van de discussies in het Europees Parlement. Ik heb boeken en publicaties gebruikt van Hongaarse prominenten om me te verdiepen in de Hongaarse identiteit en ik heb gesproken met Hongaren in Nederland die me veel konden vertellen over de geschiedenis en de politieke omwentelingen. De website van de media-autoriteit heeft alle kritiek vanuit Brussel gedocumenteerd en de websites van de Europese Unie bewaren alles.

Opbouw

Ik begin met uitleg over de situatie vóór 2011. Om te begrijpen waarom de wet omstreden is, leg ik eerst uit hoe de media dan werkten voor deze wet. Omdat een omstreden wet niet zomaar uit de lucht komt vallen is het belangrijk de historische context te kennen. Om te begrijpen waarom een land massaal voor een rechtse regering kiest is het belangrijk de politieke context te kennen en om een volk te begrijpen moet je iets weten over hoe hun nationale identiteit is gevormd. Daarna ga ik in op het Hongaarse medialandschap. Om te weten hoe dat kan worden beïnvloed moeten we eerst weten hoe dat er uit ziet.

In hoofdstuk twee ga ik verder in op de mediawet. Welke gedeeltes hebben voor controverses gezorgd en welke gedeeltes moesten worden aangepast? In het derde hoofdstuk ga ik dieper in op de rol van de Europese Unie. Is de procedure zoals die nu is verlopen maatgevend voor de procedures in elk lidstaat? Zijn er fouten gemaakt door de Commissie en waarom waren de reacties in het Europees Parlement zo fel? Hoofdstuk vier beschrijft de gebeurtenissen na 2011. Want dat er iets is gebeurd sinds de mediawet is duidelijk, of het nu de censuur is waarvoor werd gevreesd of meer dan dat. Vervolgens ga ik in op de rol van de journalistiek. Welke rol zou deze moeten spelen in een gezonde democratie? Wie bepaalt dat en hoe is die rol in Hongarije?

Tot slot de conclusie en een antwoord op de probleemstelling en de doelstelling. In de methodiek leg ik uit wie dan mijn relevante betrokkenen waren en welke informatie ik bewust heb weggelaten.

Methodiek

Met 'medialandschap' bedoel ik deze context de geschreven pers en nadrukkelijk niet de radio – en televisiejournalistiek. Het voert te ver binnen het bestek van deze scriptie om de *broadcasted* media mee te nemen. Daarbij is het vanuit de probleemstelling interessanter om te kijken naar de printmedia. Want dat er wetgeving bestaat voor televisiejournalistiek is gebruikelijk. De televisie en radio zijn passieve media met een groot bereik en daarom is wetgeving door de overheid gangbaar. Zo gebruikt de Nederlandse overheid de Kijkwijzer die verwijst naar de bepalingen in het Wetboek van Strafrecht. Wetgeving voor geprinte media bestaat echter niet – daarvoor zijn alleen codes en richtlijnen opgesteld. In de nieuwe wet van Hongarije vallen printmedia en zelfs internetjournalistiek wel allemaal onder dezelfde wet.

Ik heb de volgende Hongaarse printmedia gebruikt: *Népszabadság*, *Népszava*, *Magyar Hírlap*, *Magyar Nemzet*, *Magyar Narancs* and *Heti Valász*. Deze media zijn representatief voor medialandschap; van conservatiefrechts naar kosmopolitisch links.¹

'Links' en 'rechts' behoeven afbakening, omdat deze termen in de Hongaarse context niet hetzelfde betekenen als in de West-Europese.

'Links' in de Hongaarse context verwijst naar de Socialistische Partij (MSZP) die een liberaal economisch beleid voert en de economisch liberale Vrije Democraten (SZDSZ). Hen wordt door rechts verweten kosmopolitisch te zijn, socialistisch en te internationaal georiënteerd. Met 'links' wordt de communistische elite bedoeld die onaangetast door de omwenteling hun goede banen hielden en hoge posities bekleden in het zakenleven en de politiek.

'Rechts' verwijst naar de traditionele waarden als religie, moraliteit, het gezin en de eigen natiestaat. Deze waarden worden door de gematigde maar ook radicaalnationalistische en conservatieve partijen nagestreefd, zoals het Hongaars Democratisch Forum (MDF), Fidesz en de Jobbik-partij.

Politicooloog Cas Mudde formuleerde een afbakening voor rechts die we in deze context kunnen toepassen: 'Buitenstaanders als immigranten en etnische minderheden maar ook supranationale eenheden, multinationale coöperaties en kosmopolitische elites vormen een bedreiging voor de nationale identiteit. 'Oorspronkelijke' burgers krijgen de prioriteit als het gaat om het krijgen van een baan, zorgvoorzieningen en andere publieke diensten.'²

Representatieve deskundigen

In deze scriptie heb ik kwalitatieve interviews gebruikt als onderzoeksmethode. In februari ontmoette ik in Boedapest de onderstaande representatieve deskundigen. De interviews dienen als onderzoek en bron van kennis. De theoretische kennis in deze scriptie is grotendeels afkomstig van wat zij mij vertelden vanuit hun expertise en betrokkenheid met het onderwerp. Zij hebben naast onderzoeksinstrument dus ook als 'levende bibliotheek' gediend. In de bijlagen zijn de belangrijkste gedeeltes van de interviews uitgewerkt in de *fullquote* vorm. De interviews zijn niet opgenomen, maar uitgewerkt aan de hand van notities.

¹ A. Stumpf, persoonlijke communicatie 18 februari 2012

² Cas Mudde. 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: University Press.

Runa Hellinga. Ze werkt als freelance journaliste in Hongarije voor verschillende Nederlandse media. In 1990 begon zij haar carrière in Boedapest. Destijds stond Hongarije in het middelpunt van de belangstelling, na de val van de muur en het einde van het communistische regime. De interesse van Nederlandse media voor Hongarije nam af, zegt zij zelf, en nu freelancet Hellinga voor Trouw en opiniebladen als Vrij Nederland. Daarnaast geeft ze rondleidingen door Boedapest en schreef ze verschillende reisgidsen. Ik koos ervoor Hellinga te interviewen omdat zij als Nederlandse in Hongarije een zekere afstand heeft tot de politiek en media. Ze is niet gekleurd op de manier zoals een Hongaarse journalist dat is en heeft door haar afstand een goed overzicht. Daarbij kon ze mij de informatie die ik nodig had om te weten wat de invloed was van de wet in het publieke domein. Als correspondent was ze overal bij. We ontmoetten elkaar in een koffieshop in Boedapest bij het Nyugati treinstation.

András Stumpf, journalist bij het rechts-conservatieve opiniemagazine *Heti Valás*. Stumpf schreef veel over de mediawet en heeft daarover ook gepubliceerd in Duitstalige media. Ik wilde iemand interviewen van een regeringsgezind medium en Stumpf is door zijn baas op deze kwestie gezet. Stumpf was een fantastische bron. Hij voelde zich persoonlijk erg betrokken bij deze casus. Dankzij Stumpf kon ik het hoofdstuk over de historische context grotendeels vormgeven. Ook gaf hij een helder inzicht in het medialandschap. Hij beschreef welke media relevant zijn om te gebruiken als bron en welke niet. Stumpf ontmoette ik in café Ibolya.

Daniel Rényi, journalist bij het linkse opiniemagazine *Magyar Narancs*. Rényi schreef er meerder artikelen over de mediakwestie voor *Magyar Narancs*. Ik wilde Rényi ontmoeten omdat hij zich in de

mediakwestie had verdiept en er een duidelijke mening over had. Hij wist veel over de politieke context en gaf inzicht in het Hongaarse medialandschap. Hij kon me veel vertellen over de inhoudelijke problemen die hij als journalist had met de mediawetgeving. We spraken elkaar in Boedapest bij café Oktogon.

Atilla Mong was even een politiek dissident toen hij een minuut stilte liet vallen op de nationale radio. Mong werkt vanaf 1995 als journalist bij de Hongaarse televisie, radio en verschillende printmedia. In 2004 won hij de Pulitzerprijs voor een onderzoek naar een Hongaars bankenschandaal. Vanaf 2010 werkte hij bij Kossuth Rádió, een publiek radiostation waar hij de ochtendshow presenteerde. Nadat hij Kossuth Rádió verliet stapte hij over naar Klubrádió, een oppositiezender die zijn frequentie dreigde kwijt te raken. Daar bleef hij een aantal maanden en startte toen met een baan als webredacteur bij de Hongaarse nieuwssite origo.hu. Het minuutstilte-incident bij Kossuth Rádió maakte hem een held onder de socialisten. Mong schrijft regelmatig opinië artikelen over de affaire voor verschillende Duitstalige en Engelstalige media. We ontmoetten elkaar in de kantine van het mediapark van Boedapest.

Peter Molnár, onderzoeker Media en Communicatie aan de Centraal Europese Universiteit in Boedapest. In 1989 richtte hij samen met Orbán Fidesz op. In 1993 toen Fidesz een rechts-conservatieve partij werd verliet hij deze weer. Molnár richtte de protestbeweging Milla op op Facebook. Molnár wist door zijn achtergrond alles over de politieke omwentelingen. Hij was een erg goede bron voor het hoofdstuk over de mediawet van voor 2011. Ook wist Molnár veel over de reacties in het Hongaarse publieke domein omdat hij deze zelf organiseert. Een afspraak maken met de drukbezette Molnár was nog niet zo gemakkelijk. Het werd de platoon op Margiteiland.

Jan Mainka is de hoofdredacteur van *Budapest Zeitung* en *Budapest Times*. Ik wilde Mainka graag ontmoeten omdat hij als Duitser in Hongarije twee kranten leidt en door zijn positie goed op de hoogte is van de verschillen in mediavrijheid in West-Europa en Hongarije. Wat zijn ideeën over de nieuwe wetgeving waren wist ik van te voren niet. Zijn kranten hebben geen duidelijke politieke kleur. We hadden niet zo veel tijd, maar dankzij Mainka kreeg ik een goed beeld van de gespletenheid in het politieke discours. Dankzij Peter Danku kwam ik in contact met Mainka en we hadden een korte ontmoeting in het parlementcafé bij het Parlementsgebouw in Boedapest.

Naast deze interviews heb ik telefonisch en persoonlijk contact gehad met de volgende bronnen:

András Hujber, *policy advisor* bij de Europese Commissie. Door zijn positie bij de Europese Commissie en het feit dat hij Hongaar is was hij goed op de hoogte van het politieke proces in Brussel met betrekking tot Hongarije. Hij kon me veel vertellen over procedures van de Europese Unie en de relatie tussen de EU en Hongarije. Zijn bijdragen zijn zijn persoonlijke overtuigingen en nadrukkelijk niet het officiële standpunt van de Europese Commissie.

Eszter Ratkai, persvoorlichter van het Hongaarse Parlement. Ratkai mailde me de officiële documenten die ik nodig had en stuurde me relevante linkjes.

Peter Danku, persvoorlichter van het Hongaarse Parlement.

Boglárka Vajda, PR-medewerker van de Hongaarse mediaraad.

I Hoe waren de media geregeld vóór 2011?

1.1 Historische context.

Hongarije is het buitenbeentje van Midden - Europa. De taal is van een andere familie dan de Slavische buurlanden en wie wil ziet ook uiterlijke verschillen. Het was nooit de bedoeling dat Hongarije bij het Oostblok zou komen, want oorspronkelijk had Jozef Stalin het land helemaal niet opgenomen in zijn plannen voor een Slavische broederschap. Ook het staatssocialisme was niet zo ver doorgevoerd als in de Slavische staten. Goulashcommunisme, noemde Václav Havel het, in Nederland zouden we zeggen hutspotcommunisme. Hongarije was 'de vrolijkste barak van het kamp', ook volgens Havel. Tien miljoen Hongaren wonen er binnen de huidige landsgrenzen. Door het Verdrag van Trianon van 1920 verloor Hongarije 70 procent van het zijn land. In Roemenië zijn meer dan twee miljoen mensen van Hongaarse afkomst, in Slowakije 700.000, in Servië 400.000, in Oekraïne 200.000 en in Kroatië en Slovenië enkele tienduizenden³. Orbán beloofde tijdens de campagne de wond van Trianon te herstellen. Als het volk op zijn partij zou stemmen zorgt hij dat etnische Hongaren vrij door Europa kunnen reizen en bovendien stemrecht krijgen bij de Hongaarse verkiezingen. Die belofte leverde hem veel stemmen op.

Het 'complexe zelfbeeld' van Hongaren

Lászlo Márác, docent Europese Studies aan de Universiteit van Amsterdam, beschrijft in zijn boek 'De Hongaarse Kentering' het complexe zelfbeeld van Hongarije. Dat zelfbeeld, zegt hij, is geknakt door de anti-Hongaarse politiek van eeuwen, door notoire negatieve stereotypering van het Westen en bovenal door het Verdrag van Trianon en de Sovjet-Russische bezetting.⁴ Volgens Márác heeft het niet kunnen uiten van nationale trots een wond veroorzaakt in de zielen van Hongaren. Een wat vage, overdreven prozaïsche beschouwing, maar één die hout snijdt. Hongaren geloven in hun collectieve identiteit, in een Hongaarse volksaard. Waarom anders wordt de populistisch- nationale toon van Orbán op zo'n grote schaal gesteund? 'Het slapende nationalisme is wakker geschud door Orbán, meent Rényi⁵. Waarom het sliep? Omdat Hongarije een geschiedenis kent van voortdurende onderdrukking, zegt hij. Petér Esterházy, de Hongaarse auteur van de vuistdikke roman Harmonia Caelestis, zijn magnum opus over de geschiedenis van zijn vaderland, doet daar nog een schepje bovenop. 'Hongarije bedriegt zichzelf en lijdt onder historische ongevoeligheid. De kern van het zelfbedrog is, denk ik, dat de verschrikkingen altijd door anderen begaan zijn, door de Duitsers, de Russen, de pijlkruisers, de communisten.'⁶ Een dergelijke diepzinnige uitleg lijkt het werk van een geoefende denker of filosoof, maar András Hujber zei ongeveer hetzelfde:⁷

'De Hongaarse samenleving is niet in staat om over het verleden heen te kijken, de hele cultuur is gebouwd om die slachtofferrol. Orbán weet daar perfect op in te spelen door naar de EU te wijzen.'

³ Laszlo Márác. (1995) Hongaarse kentering, pg 140. ASPEKT

⁴ Laszlo Márác. (1995) Hongaarse kentering ASPEKT

⁵ D. Rényi, persoonlijke communicatie 21 februari 2012

⁶ Peter Esterházy (2002) Harmonia Caelestis, Amsterdam

⁷ A. Hujber, persoonlijke communicatie 1 juli 2012

Hongarije is vaak machtig geweest in Europa, en aan verschrikkingen waar Esterhazy over schrijft maakt het zich veelvuldig schuldig. Maar vaak ook niet en in de recente geschiedenis waren het inderdaad 'de anderen' die zich misdroegen op Hongaarse grond. De geschiedenis van Hongarije begint met decennia van strooptochten door Europa, vanaf het jaar 900.⁸ Hun agressieve levensstijl bracht de oer-Hongaren, of Magyaren, tot in Spanje. De Magyaren bekeerden zich daarna tot het christendom en stichtten het koninkrijk Hongarije, '*Magyarország*', rond 995. In de zestiende eeuw was dat voorbij toen een deel van Hongarije Habsburgs werd en de rest Turks. Later werd het Turkse deel heroverd en vanaf 1869 werd Hongarije een gelijkwaardig en machtig deel van de Oostenrijks-Hongaarse Dubbelmonarchie. Samen met de Oostenrijkers bestuurden de Hongaren dit enorme rijk. Na de Eerste Wereldoorlog verliest Hongarije een groot gedeelte. Het vredesverdrag van Trianon van na de Eerste Wereldoorlog verdeelde de Hongaars-Oostenrijkse Dubbelmonarchie in 1920 in vijf delen. Delen van Hongarije werden toebedeeld aan Oostenrijk, Tsjechoslowakije, Roemenië en Joegoslavië. Zo werden zij minderheden op hun 'eigen' grond, in een andere natie. Het zelfbeschikkingsrecht is de Hongaren vanaf dat moment ontzegd, zegt Máracz

Miklós Horthy die als regent heerst over het koninkrijk Hongarije experimenteert na de Eerste wereldoorlog met de rechtsvorm democratie. Maar tijdens interbellum ontdekt Horthy het fascisme en sluit zich aan bij Adolf Hitler. Volgens Máracz werd deze Hongaarse variant van fascisme aangegrepen door de communisten om na 1945 het zelfbeeld van de Hongaren 'verder te verminken.' Horthy-fascisme, wordt het beleid van Horthy genoemd. 'Het doel van de instandhouding van deze term is de Hongaren afbeelden als 'de eeuwige verliezers' die altijd aan de verkeerde kant stonden. Hongaren hadden een pessimistische volksaard die neigde tot een zelfmoord, abortus, overmatig drankgebruik en een gebrek aan toekomstbeeld. Statistieken die regelmatig werden gepubliceerd moesten dit hard maken. In de stijl van Goebbels werden deze feiten net zo lang herhaald totdat de Hongaren in hun eigen inferioriteit gingen geloven.'⁹

Onverwerkt leed

Maracz is er zelf zo één – een gewonde, trotse Hongaar ondanks zijn wetenschappelijke legitimiteit. Toch kun je daarmee zijn bevindingen niet afdoen als overdreven nationalisme. Nationalisme is relevant in Hongarije en hun geschiedenis is relevant voor de politieke situatie van nu. András Stumpf wilde dat ik dat begreep. Hij gaf een voorbeeld.

'Jonge West - Europeanen komen hier voor Sziget – een popfestival op Margiteiland in Boedapest – en dragen daar T-shirts van Che Guevara. Zonder na te denken. Voor Hongaren is dat een klap in het gezicht. Een communist verheerlijken- dat doe je hier niet. In het Westen begrijpen ze dat helemaal niet- en dat geeft ook niet. Het zal wel mode zijn. Maar kom dan niet aanzetten met beschuldigingen over persvrijheid of godsdienstvrijheid die worden ingefluisterd door de communisten, de misdadigers van toen.'

De Nobelprijswinnaar Imre Kertész haalde zich in 2009 de woede van zijn mede Hongaren op de hals toen hij zich in een interview met het Duitse *Die Welt* pessimistisch uitliet over de collectieve identiteit. 'De tendens om te liegen en om de waarheid te onderdrukken is er groter dan ooit,' zei de auteur die Auschwitz overleefde en daarna een fel criticus was van het communistische regime. 'Ik

⁸ Sean Lang (2007). Europese Geschiedenis voor Dummies. PEARSON, Addison Wesley

⁹ Laszlo Máracz. (1995) Hongaarse kentering, pg 34. ASPEKT 1995

was laatst nog tien dagen in Boedapest. Extreemrechtsen en antisemieten voeren het woord. De oude kwalen van Hongarije, haar leugenachtigheid en haar neiging te onderdrukken, gedijen als nooit voorheen. Hongarije en de oorlog, Hongarije en het fascisme, Hongarije en het communisme: niets is verwerkt, alles is dichtgeschminkt met rooskleurigheid.’¹⁰

De regeneratie van de Hongaarse identiteit

Zelfkennis en zelfrespect terugwinnen door te putten uit de bron van Hongaarse cultuur, schrijft Márász in 1995, is nog niet mogelijk. ‘De nationale identiteit is nog steeds taboe. De communistische klik die de omwenteling praktisch onaangetast overleefde heeft geen belang bij de regeneratie van de Hongaarse identiteit. In een land met sterk nationaal bewustzijn hebben zij geen kans.’ Dat was in 1995, toen inderdaad de tot sociaaldemocraten omgedoopte communisten veilig en onaangetast door de omwenteling in het parlement bleven zitten.¹¹ Maar het Hongarije van 2012 put wel degelijk uit de bron van Hongaarse cultuur. Het kan weer; Hongaarse vlaggen laten wapperen, in het uniform van de Pijlkruisers rondlopen¹², standbeelden van nationale volkshelden op de pleinen laten verrijzen. In de nieuwe grondwet¹³ die Orbán een jaar na zijn aanstelling introduceerde wordt de koe al in de preambule bij de hoorns gevat. ‘*God zegene de Hongaren en God zegene de Heilige Kroon van Stefanus. Zij symboliseert de continuïteit van de Hongaarse staat en de eenheid van de natie.*’ De grondwet eindigt met de partijleus van Fidesz – ‘Laat vrede, vrijheid en eendracht heersen’.

Samenvatting

Als we kijken naar de geschiedenis zien we dat er weinig ruimte is geweest voor het uitdragen van de nationalistische identiteit, terwijl daar wel behoefte aan was. Slapend nationalisme in combinatie met een laag zelfbeeld, bestaat er een betere voedingsbodem voor een rechts-populistische partij om te floreren? ‘Újpolitika’ een nieuwe politiek, wil Fidesz introduceren. Het nationalisme kan eindelijk tot bloei komen dankzij de meerderheid in het parlement van Fidesz.

Bij de presentatie van de nieuwe grondwet op 1 januari sprak een woordvoerder van Orbán de volgende woorden: ‘Decennialang heeft Hongarije moeten doen wat anderen ons oplegden. Zij vertelden ons ook wat er in de Hongaarse grondwet moest worden geschreven. Deze tijd is voorbij.’ Een nieuwe tijd inluiden en afrekenen met oude dictaturen- waarom juicht Europa deze optimistische hands-on mentaliteit eigenlijk niet toe? De nieuwe regering is toch juist gekozen via democratie- het stokpaardje van de Europese Unie? In het volgende hoofdstuk kijken we naar het politieke landschap van Hongarije.

¹⁰ ‘Ich schreibe keine Holocaust-Literatur, ich schreibe Romane’, interview met Imre Kertész, 7 november 2009. Opgehaald via http://www.welt.de/welt_print/kultur/literatur/article5116030/Ich-schreibe-keine-Holocaust-Literatur-ich-schreibe-Romane.html

¹¹ Lieve Joris (2006). De melancholieke Revolutie. Amsterdam, AUGUSTUS

¹² De Pijlkruisbeweging, ‘Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom’ was een verzameling van fascistische bewegingen in het Hongarije van na de Eerste Wereldoorlog die als symbool gekruiste pijlen gebruikten. In oktober 1944 hielpen de Duitsers de Pijlkruisers aan de macht nadat zij Miklós Horthy hadden afgezet. Onder hun leiding en geholpen door de Duitse bezetter werden veel Joden, zigeuners en andere minderheidsgroepen naar concentratiekampen gedeporteerd. Na de bezetting van Hongarije door de Russen werd de partij verboden.

¹³ The Fundamental Law of Hungary 25 april 2011. Opgehaald via http://www.kormany.hu/download/2/ab/30000/Alap_angol.pdf

1.2 Politieke context

De Sovjets verschenen in 1945 als bevrijders van het Hongaarse Horthy-fascisme, maar bleken de veroveraars die ze in heel Oost-Europa waren en Hongarije werd in het Oostblok gemanooeuvreed. Het tragische einde van de Hongaarse opstand in 1956 maakte duidelijk dat de Russen de baas waren. De hervormingsgezinde premier Imre Nagy vluchtte en werd later geëxecuteerd. Pas in 1989 werd Hongarije weer een vrije, democratische republiek en verlieten ook de Sovjettroepen het land. Viktor Orbán maakte in 1989 zijn debuut als charismatische leider. Hij was toen nog een jonge student en riep openlijk, op een podium en live op televisie, de Sovjettroepen op om het land te verlaten.¹⁴ 'Het was fantastisch' mijmeren de Hongaren die ik er naar vraag.

Tweepartijenlandschap

De eerste vrije verkiezingen werden gehouden in 1990. Sindsdien heeft zich in Hongarije in tien jaar tijd een tweepartijenlandschap ontwikkeld: de sociaaldemocratische MSZP en het conservatieve Fidesz regeren om beurten. Orbán's partij, Fidesz (Latijn voor 'vertrouwen') was een jongerenbeweging en weigerde zichzelf een etiket op te plakken. Ze waren tegen 'dictatuur' en dat was in 1990 voldoende om op de vijfde plaats te komen tijdens de eerste vrije verkiezingen in Hongarije in 1990. Hun koers was sociaaldemocratisch- voor rechts of conservatief was in die tijd nog geen ruimte. In 1993 lijkt die ruimte voor de rechtse ideologie er wel, en Fidesz wijzigt van koers. De partij scheurt in 1993 en aantal prominenten gingen over naar de SZDSZ, de socialistische partij. Peter Molnár is overigens één van die prominenten.¹⁵

'Ik was het niet eens met de snelle overgang van links naar rechts. Nog geen vier jaar later zo'n drastisch besluit- daar kon ik niet in meegaan'

zegt hij er kort over. Orbán wordt in 1993 partijvoorzitter. Afgezien van een onderbreking in 2000-2003 is hij steeds op deze post herkozen.

Bij de verkiezingen van 1998 wordt Orbán premier. In 2002 wordt de campagne fel gevoerd, en de twee grote partijen profiteerden van het gepolariseerde klimaat: 42% voor de socialisten en 41% voor Fidesz.

In 2003 werd de naam van de partij veranderd, nu in Fidesz - Hongaarse Burger Unie (Fidesz - Magyar Polgári Szövetség), na een fusie met enkele kleinere rechtse partijtjes. De partij profileert zich als een conservatieve beweging voor alle christelijk en nationalistische Hongaren. Conservatisme, legt András Stumpf me uit, is het meest aantrekkelijk voor jonge Hongaren vandaag, conservatisme is de sexy ideologie.

'Nationalisme en conservatisme staat voor ons gelijk aan heldendom, aan vrijheid. De linksen van Hongarije, dat zijn de mensen die met hun corruptie ons land bankroet hebben gemaakt,

¹⁴ Orbán's speech tijdens de herbegravenis van Imre Nagy in 1989. (geupload juni 2009. *Orbán Viktor beszéde 1989-ben Nagy Imre és mártírtársai újratemetésén* [Video file]. Bekeken op <http://www.youtube.com/watch?v=-OqwUTc2QwQ>

¹⁵ P. Molnár. Persoonlijke communicatie, 23 februari 2012

die het land van de boeren hebben afgenomen en onze ouders hebben beroofd. En dat zijn de mensen naar wie Europa luistert.'

Rond 2006 is het genoeg geweest voor de Hongaren, zegt Stumpf- er moet iets gedaan worden aan de corruptie. Na de verkiezingen van 2006, waarin Fidesz een nederlaag lijdt, kwam een geheime toespraak van MSZP-lijsttrekker Ferenc Gyurcsány in de openbaarheid. Gyurcsány richt zich tot zijn partijfractie in een toespraak die werd opgenomen door een journalist. Op de opnames was te horen hoe hij verklaarde dat de partij meer dan een jaar lang loog over de economische situatie van het land. 'We liegen 's ochtends en we liegen 's avonds,' zei hij¹⁶. Fidesz sloeg onmiddellijk toe en eiste het aftreden van de regering. Tijdens de herdenking van de Hongaarse Opstand in 1956 betogingen roept Orbán het volk op om 'die corrupte postcommunisten' te boycotten. De MSZP trad nog niet af. Inmiddels ging het steeds verder bergafwaarts met de economische situatie in het land. In 2010 won Fidesz, gecombineerd met de christendemocratische KDNP, in de nationale parlementsverkiezingen 263 van de 386 zetels. Tweederde meerderheid dus, en in een parlementaire democratie betekent dat vrij spel.

Orbán's omwenteling

Vrij spel dus voor de charismatische, rechts populistische Viktor Orbán. Met de meerderheid in het parlement kan Orbán zoals gezegd alle wetten veranderen. Op een rij de wetten die Orbán heeft aangepast vanaf 2010:

- Constitutioneel Hof. Dit is uitgebreid met een rechters die lid zijn van Fidesz.
- Justitie. Fidesz heeft bepaald dat de pensioenleeftijd van rechters en officieren van justitie wordt verlaagd van 70 naar 62 jaar. De maatregel heeft er nu al voor gezorgd dat rechters met pensioen zijn gestuurd en er regeringsgezinde rechters voor in de plaats zijn gekomen. De wet is mogelijk in strijd met EU-regelgeving tegen discriminatie op de werkvloer.
- Religiewet. 14 van de 358 religieuze gemeenschappen worden nog maar door de overheid erkend. Dit houdt in dat meer dan 300 kerkgenootschappen en maatschappelijke organisaties als scholen en ziekenhuizen straks geen staatssubsidie meer ontvangen. De Hongaarse Methodistenkerk en de islamitische gemeenschap worden niet langer erkend.¹⁷
- Kieswet. Die is op een aantal punten gewijzigd, op een manier die gunstig uitpakt voor Fidesz. De nieuwe indeling van de kiesdistricten zou het gemakkelijker maken voor Fidesz-parlementariërs om herkozen te worden. Het wordt bovendien moeilijker met een nieuwe partij aan verkiezingen deel te nemen. Het aantal parlementariërs wordt verlaagd van 386 naar 199 en Hongaren in het buitenland krijgen stemrecht.
- Centrale bank. Doordat het kabinet vicegouverneurs benoemt en doordat bevoegdheden zijn veranderd is de onafhankelijkheid van de gouverneur van de centrale bank verkleind.
- Parlement. De oppositie verwijt Fidesz dat die haar tweederde meerderheid misbruikt om maatregelen door te drukken zonder wezenlijk debat in het parlement.

¹⁶ A. Stumpf, persoonlijke communicatie, 18 februari 2012

¹⁷ Van onze correspondent (18 augustus 2011) 'Hongaarse kerken naar de rechter wegens religiewet' *Reformatisch Dagblad*. Opgehaald via www.refdag.nl

- Pensioenfonds. Het kabinet heeft al eerder besloten dat particuliere pensioenen worden overgeheveld naar de staat.

Samenvatting

Als je kijkt naar de politieke en historische context die zou je ze die zelfbeschikking zo gunnen, de Hongaren. Maar Hongarije is een volwaardig lidstaat van de EU. Toen zij wilden toetreden, beloofden ze artikel 6, lid 1, van het EU Verdrag in acht te nemen¹⁸. Dat zijn de beginselen waarop de Unie is gegrondvest, namelijk vrijheid, democratie, eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, en de rechtsstaat. We hebben gezien dat de mediawet niet op zichzelf staat. Als Hongarije de beginselen van de Europese Unie allemaal overtreedt, kan de Unie niet anders dan tot actie overgaan. De EU heeft de middelen om de excessen die Orbán zich permitteert aan te pakken, maar gebruiken ze hun macht? In de volgende hoofdstukken ga ik dieper in op de institutionele context van de mediawet. Eerst kijken we naar het Hongaarse medialandschap. Want of journalisten nu wel of niet volledig vrij zijn – als de middelen er niet zijn om die te uiten is die vraag niet zo relevant. Het is eerst van belang te weten welke printmedia Hongarije gebruikt voor het verspreiden van informatie.

1.3 Het Hongaarse medialandschap

De Hongaarse Revolutie van 1848 ligt Peter Molnár, één van de oprichters van Fidesz en hoogleraar Media en Communicatie aan de Centraal Europese Universiteit in Boedapest nog vers in het geheugen.

‘Juist Hongaren hechten waarde aan persvrijheid, dat zit in ons bloed. Het was het eerste dat wij eisten tijdens de revolutie van 1848’

Molnár heeft met zijn laatste opmerking gelijk. De Hongaarse revolutionairen marcheerden op 15 maart 1848 naar Buda, naar de Oostenrijkse keizer Ferdinand I. Ze overhandigden hem een lijst met twaalf punten. De eerste van deze twaalf: ‘*Wij willen persvrijheid en de afschaffing van de censuur.*’ De twaalf punten en een gedicht van de Hongaarse dichter en revolutionair Petofi werd gedrukt en uitgedeeld. ‘De eerste ongecensureerde pamfletten van Hongarije’ zijn het en volgens Molnár een inspiratie voor alle Hongaarse revolutionairen die later volgden. Voor revolutionairen zijn de twaalf punten misschien een inspiratie, in de 21^e eeuw is publiceren vooral broodwinning. Atilla Mong stelt het nog dramatischer: ¹⁹

‘De Hongaarse journalistiek stelt niets voor. Als je een journalist vraagt naar zijn rol, zegt hij dat de regering goed voor ons zorgt. De loyaliteit van een journalist ligt bij de politiek, niet bij de burger, die er belasting voor betaalt.’

¹⁸ GECONSOLIDEERDE VERSIE VAN HET VERDRAG BETREFFENDE DE EUROPESE UNIE, opgehaald via http://eur-lex.europa.eu/nl/treaties/dat/12002M/pdf/12002M_NL.pdf- pg 7.

¹⁹ A. Mong, persoonlijke communicatie 18 februari 2011

Dagbladen in Hongarije

Hongarije heeft veertig dagelijkse nieuwskranten, waarvan 28 regionaal. De meest gelezen krant is **Népszabadság**, (vrijheid voor het volk) met een oplage van 68.000.²⁰ Deze krant is socialistisch en werd in 1956, het revolutiejaar, opgericht als spreekbuis van de sociaaldemocratische beweging. In 1989 werden zij onafhankelijk van een politieke partij. **Népszabadság** wordt gefinancierd door een Zwitserse Ringier Corporation en de socialistische partij van Hongarije, MSZP (Magyar Szocialista Párt) heeft 26,7 procent van de aandelen in handen.

De op één na grootste krant van Hongarije is de **Magyar Nemzet** (Hongaarse Natie) en heeft een sterke rechts-conservatieve kleur. Deze krant werd opgericht in 1937 en zij noemen zichzelf provocerend de 'bourgeois krant van Hongarije'. De oplage van **Magyar Nemzet** is 53.940. **Magyar Nemzet** is in handen van een Hongaarse uitgever, 'Nemzet Lap- és Könyvkiadó'.

Deze twee sterk concurrerende nieuwskranten benadrukken het tweepartijenlandschap van Hongarije nog maar eens. 'Als je leest over een gebeurtenis in de **Népszabadság** of de **Magyar Nemzet** is het alsof er twee totaal verschillende realiteiten zijn in Hongarije' zegt Daniel Rényi.

Magyar Hírlap, (Hongaars Nieuws) met een oplage van 38.000 claimt de meest onafhankelijke krant te zijn van Hongarije. 'Nieuws is onaantastbaar, de opinie is vrij' is de slogan. **Magyar Hírlap** begon in 1968 als spreekbuis van de Hongaarse Communistische partij, maar veranderde drastisch van toon toen de krant werd opgekocht door de Hongaarse mediatycoon Gabor Szélés in 2006. Szélés veranderde de toon in regeringsgezind en volgens sommigen rondt uit extreemrechts. Dat laatste is gebaseerd op de antisemitische uitlatingen van Zolt Bayer, een van de commentatoren van de krant.

Népszava (De wereld van het volk), opgericht in 1877 heeft een oplage van 22.000 en is duidelijke links. De krant wordt gefinancierd door een sociaaldemocratische stichting in Hongarije met een fortuinlijke geldschietster.

Engelstalige kranten in Hongarije zijn *The Budapest Times* (20,000), *The Budapest Sun* (11,000) en de *Budapest Business Journal* (10,000). Deze kranten komen wekelijks uit. Duitstalige kranten zijn *Budapest Zeitung* en *Pester Lloyd*, en zijn eigendom van Duitse uitgeverijen.

Naast veel *lifestyle*, *gossip* en vrouwenmagazines kent Hongarije een paar wekelijkse opiniebladen die schrijven over politiek. Twee zijn belangrijk om te noemen, omdat zij de enige onafhankelijke opiniemagazines zijn. Ze verkopen genoeg om onafhankelijk van een mediaconcern of een politieke partij te bestaan.

Heti Válasz, regeringsgezind, conservatief opinieblad en **Magyar Narancs**, een links opinieblad.²¹

²⁰ Medienlandschaft Ungarn (27 januari 2009) opgehaald via <http://www.wieninternational.at/de/node/12265>

²¹ A. Stumpf, D. Rényi, persoonlijke communicatie 18 en 19 februari 2012

Samenvatting:

De geprinte media zijn dus grotendeels in handen van grote buitenlandse mediabedrijven. Voordat Hongarije een markteconomie werd zijn de media altijd spreekbuizen van de politiek geweest. Volgens Daniel Rényi kent Hongarije daardoor geen onafhankelijke journalistiek.

'Kranten zijn afhankelijk van hun adverteerders. Dat zijn vaak staatbedrijven. Die wil je als medium niet kwijt raken door wat je schrijft en daar wordt rekening mee gehouden. Dat betekent niet dat er totaal geen persvrijheid is maar betekent dat er rekening mee houdt dat het medium een commercieel product is.'

Freelance journalistiek bestaat niet in Hongarije. Media hebben geen geld om te betalen voor een stuk van een onafhankelijke partij.²²

1.4 Mediawet vóór 2011

Maar hoe vrij was de pers nu helemaal voordat Fidesz met zijn tweederde meerderheid begon huis te houden in het medialandschap? In de vorige paragraaf zien we dat Hongarije altijd overheerst is geweest door totalitaire regimes waarvan de laatste pas vijftientwintig jaar geleden officieel is opgeheven. Kan een land binnen vijftientwintig jaar een onafhankelijk, kritisch mediabestel hebben ontwikkeld? Dat als waakhond van de democratie fungeert en nu plotseling wordt opgeheven? Het is Orbán's voornaamste argument: we moeten ons losmaken van de communistische staatscensuur en de wet van het stalinistische jaar 1968 vervangen en het is een rechtse, democratisch gekozen regering die dat moet doen.

Persvrijheid tijdens het communisme

Vanaf 1945 was er in Hongarije geen ander geluid te horen in de publieke media dan links. In 1956 leek er ruimte voor de oppositie; veel journalisten steunden Imre Nagy, de leider van de revolutie. Toen de opstand in 1956 werd neergeslagen door de Russische bezetters werden veel journalisten opgepakt en geëxecuteerd. Hoewel de samizdatbeweging, een groep mensen die dissidente publicaties uitbracht, actief bleef in Boedapest was er onder het communisme geen pluriforme media in Hongarije.

'Het enige doel van de media in Hongarije was het heersende regime beschermen tegen dissidenten' zegt Molnár. 'Het ideologische karakter van de mediawet van 1968 was overduidelijk. Bij de paragraaf over beledigen stond expliciet dat "de socialistische overtuiging" niet beledigd mocht worden in plaats van politieke overtuigingen in zijn geheel. "Persvrijheid" mocht alleen de socialistische overtuiging dienen.'²³

De Hongaren lieten zich niet helemaal muilkorven. De samizdatbeweging gaf in tien jaar, van 1977 tot 1989 meer dan 300 boeken en 25 tijdschriften uit.²⁴ Eén van de politieke dissidenten uit die tijd, Miklós Haraszti, schrijft in zijn onder het communisme verboden boek *De fluwelen gevangenis* in

²² A. Mong, persoonlijke communicatie. 18 februari 2012

²³ P. Molnár, persoonlijke communicatie 23 februari 2012

²⁴ Zie voetnoot 21

1987 over het publieke domein: 'Als we al vrij zouden mogen spreken, hebben we geen idee wat we zouden moeten zeggen. Er was geen publieke openbaarheid.'²⁵

De wettelijke persvrijheid tot 2011

De Hongaarse Grondwet, geschreven in 1949 onder het stalinistische bewind van János Kádár en aangepast in 1989, garandeert vrijheid van de pers en vrijheid van meningsuiting in Artikel 61²⁶ :

Part One: In the Republic of Hungary everybody has the right to freely express their opinion and have access to and disseminate data concerning the public.

Part Two: The Republic of Hungary acknowledges and protects the freedom of the press.

Part Three: The amendment of the Act on the publication of data of public concern and on the freedom of the press requires a two-thirds majority of Parliament.

Part Four: A two-thirds majority is needed for the appointment of the leaders of public radio, television and news agencies, the licensing of commercial radio and television stations and the passing of any act on the prevention of media monopolies.

In de praktijk werden deze wetten niet gehandhaafd. In 1994, vijf jaar na de omwenteling, werd op last van het Constitutionele Hof artikel 232 uit het Wetboek van Strafrecht geschrapt. Daarmee viel 'laster' niet langer onder het strafrecht en konden burgers en journalisten openlijk kritiek uiten op publieke organen en personen. In 1996 werden er aanpassingen in de mediawetgeving aangekondigd. De radio- en televisiewetgeving zou worden hervormd, beloofde het parlement en dat kon omdat de socialisten een meerderheid hadden in het parlement. Er werden wetten opgesteld die de publieke televisiezenders meer onafhankelijk van de politiek moesten maken, wat deels lukte. De laatste aanpassing in de mediawetgeving vond plaats in 2000. Het Constitutionele Hof verwijderde een gedeelte uit het strafrecht. 'Bewust paniek zaaien' was niet langer strafbaar. Deze regel werd onder het communisme gebruikt om journalisten te arresteren, want 'paniek zaaien' kon gelijk staan aan andersdenkend. Het is hetzelfde bezwaar dat nu wordt aangevoerd; een term die op teveel manieren kan worden geïnterpreteerd is potentieel gevaarlijk.

Samenvatting

In de grondwet en in het strafrecht zijn passages veranderd waardoor de media vrij konden handelen. Of die mogelijkheid werd aangegrepen is een ander verhaal. De rol van de journalist, die van waakhond of brenger van objectief nieuws, is niet zo ver ontwikkeld. Dat kun je concluderen uit het verhaal van Atilla Mong en uit het feit dat de meeste kranten worden gefinancierd door politieke partijen of buitenlandse mediaconcerns.

Vrijheid van pers kan alleen bestaan als daar ook de praktische middelen voor zijn. Als er geen geld is zullen journalisten niet geneigd zijn onderzoek te doen. Als er geen geld is voor freelance journalistiek worden originele, onafhankelijke ideeën niet uitgewerkt. En als een land bijna failliet is,

²⁵ Miklós Haraszti, 1988, *The Velvet Prison: Artists Under State Socialism*. Redwood Burn Limited.

²⁶ The Constitution of the Republic of Hungary 1949, opgehaald via <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex2.pdf>

wordt er niet geïnvesteerd in meer organen voor publieke media. Bovendien, zegt Mong, lijkt de Hongaarse burger weinig behoefte te hebben aan onpartijdige informatie.

‘Ze betalen belasting voor publieke media, maar snappen niet dat ze daarmee recht hebben op onafhankelijke, waarheidsgetrouwe informatie.’

In het volgende hoofdstuk kijken we naar de inhoud van de nieuwe wet.

II De nieuwe mediawet

In de vorige hoofdstukken zagen we dat Orbán's rechts-populistische ideologie in vruchtbare aarde viel. Met zijn mandaat kan Orbán van 2010 tot 2014 alle wetten veranderen en hij begon bij de mediawet. Of dat een bewuste keuze was lijkt aannemelijk. 'Hij wil de geschiedenis ingaan als de man die Hongarije totaal veranderde' zegt Runa Hellinga.²⁷ Van alle wetten die hij wijzigde was deze de eerste.

2.1 Aanleiding voor de nieuwe mediawet

In elk interview dat Orbán geeft komt het terug – 'de communistische wet die nog altijd van kracht was moet gewijzigd zodat we eindelijk een echte democratie kunnen worden'.

Orbán's argument om stalinistische wetgeving aan te passen lijkt mij als buitenstaander niet onredelijk. Maar volgens András Hujber, EU policy officer in Brussel, is dat argument een stokpaardje dat op een onwaarheid berust.

'Er was niets mis met de oude mediawet, alle ondemocratische gedeelten zijn door de nieuwe regering in 1989 verwijderd. We hadden moderne wetgeving die niets te maken had met stalinisme, alleen stond het jaartal er nog op, 1949. Dat is Orbán's symbolische reden om de wet te wijzigen. De ware reden is zichzelf en zijn partij onsterfelijk maken door alle wetten te wijzigen met zijn tweederde meerderheid.'²⁸

Atila Mong zegt hetzelfde: 'De aangepaste mediawet van 1996 was prima. Er was niks mis mee. Dat er regelgeving wordt gemaakt voor televisie en de ether – dat is logisch. Maar voor inhoudelijke berichtgeving zou geen wetgeving moeten zijn. Daar hebben we het strafrecht voor.' Ook András Stumpf²⁹, de regeringsgezinde journalist, wil het wel toegeven: 'Het is volledig democratisch wat er nu gebeurt. In een democratie met tweederde meerderheid mag hij de wet aanpassen, maar als je mijn mening wil; het was niet nodig.'

2.2 Formele problemen met de mediawet

'Het is een lang, saai document, in het Engels – niemand heeft het gelezen. En toch kritiek geven. Typisch Westerse arrogantie'

zegt Stumpf. Hij heeft gelijk; het is een lang en saai document. Maar even doorbijten en dan staan ze er toch echt, de gedeelten die niet-democratisch genoemd mogen worden. De volgende onderdelen staan in het gedeelte Media Act en dit zijn vernieuwde passages in de wet.³⁰

- **Het reguleren van de content.**

De media-autoriteit of mediaraad, een raad van negen parlementsleden, heeft de supervisie over alle media, print, online, radio en televisie. Media moeten hun bronnen onthullen als daar naar gevraagd wordt. Dat de mediaraad in het leven is geroepen is al controversieel – vrijheid van pers houdt juist

²⁷ R. Hellinga, persoonlijke communicatie 18 februari 2012

²⁸ Zie voetnoot 6

²⁹ Zie voetnoot 14

³⁰ Act CLXXXV of 2010 ON MEDIA SERVICES AND MASS MEDIA, opgehaald via <http://www.scribd.com/doc/46310168/Hungarian-Media-Law>

in dat niemand controleert. De mediaraad is dus een probleem. Maar het wordt erger; in de mediaraad zitten negen parlementsleden die allemaal uit Fidesz komen, de partij van Orbán. Hij had kunnen kiezen voor een mediaraad waarin ook de oppositie is vertegenwoordigd om in ieder geval de schijn van pluriformiteit te wekken, maar dat doet hij niet. Of het arrogantie, tactiek of machtswellust is, democratisch is het in ieder geval niet. Alle negen leden die hij in de médiatanács laat plaatsnemen zijn leden van Fidesz. Aan het hoofd plaatst hij een persoonlijke vriendin, Annamária Szalai. Hij benoemt haar voor negen jaar. Dus als Fidesz in 2014 de meerderheid in het parlement verliest, wat erg waarschijnlijk is, zit Szalai nog altijd aan het hoofd van de mediaraad.³¹

- **Verplichte registratie van elk medium**

Elk medium moet zich laten registreren bij de media-autoriteit. Die bepaalt dan of het medium journalistiek mag gaan bedrijven. De mediaraad wil zo de zakelijke belangen van deze media controleren. Dit geldt ook voor de media op internet.

- **Vaag taalgebruik.**

Er wordt niet duidelijk geformuleerd in de mediawet. Zo staat er in artikel 12 dat elk medium moet zorgen voor 'evenwichtige berichtgeving'. Ook staat er dat etnische, religieuze, maatschappelijke groeperingen niet beledigd mogen worden. Of dat nu een minderheid of meerderheid is. Journalisten moet alleen informatie verstrekken die van 'publiek belang' zijn. Evenwichtige berichtgeving, publiek belang, wat is dat? Deze termen zijn vrij te interpreteren en daarin schuilt de dreiging. De mediaraad bepaalt namelijk wat evenwichtig is. Hetzelfde geldt voor beledigen. Zonder duidelijke afbakening is het onduidelijk wat dat is weet een journalist niet of hij de regels overtreedt of niet.

- **Sancties**

Iedereen kan een klacht indienen bij de mediaraad. Media kunnen een boete krijgen die wordt bepaald door de mediaraad. TV en radiostations kunnen een boete tot 700.000 euro opgelegd krijgen, geprinte media tot 36.000. Individuele journalisten kunnen beboet worden tot 7250 euro.

Samenvatting

Bovenstaande onderdelen vormen het wezenlijke probleem van de mediawet van 2010. Petér Molnár noemt het een wet van *chilling effect*, dat aanzet tot zelfcensuur en András Stumpf zegt dat er 'helemaal niets aan de hand is. Jan Mainka van *Budapest Zeitung* noemt alle bovenstaande kritieken 'linkse clichés' en volgens Atilla Mong is het een nucleair wapen 'dat zeer waarschijnlijk nooit wordt gebruikt, maar toch dreigend is.' Hoe dit document de eerste maanden van 2011 Hongarije in zijn greep hield zien we in hoofdstuk vier waarin alle effecten staan beschreven. De Europese Unie eiste wijziging op een paar punten. Hoe dat proces verliep zien we in hoofdstuk drie.

³¹ Zie voetnoot 14

2.3 De wijzigingen.

De wet is een schande voor Europa, riep Neelie Kroes. De wet is een nucleair wapen, zegt Mong. Censuur, chilling effect – de formele bezwaren werden tot in Washington besproken. Onder druk van de Europese Unie is de wet gewijzigd.³² De volgende onderdelen werden geschrapt:

- Buitenlandse mediabedrijven die de Hongaarse mediawet schenden hangt geen hoge geldboete meer boven het hoofd, al blijven andere juridische sancties mogelijk.
- De verplichting voor evenwichtige berichtgeving geldt niet langer voor blogs en on-demand internet sites.
- Werknemers bij media hoeven zich niet langer te registreren voordat zij kunnen beginnen. Ze moeten dat wel doen binnen 60 dagen.

Een duidelijkere afbakening van de vage termen 'evenwichtige berichtgeving, beledigen van minderheden en informatie van publiek belang' geeft de mediaraad niet. Hun verklaring daarvoor luidt als volgt: 'De neiging om termen te definiëren zoals advocaten dat zouden doen is niet noodzakelijk binnen deze wetgeving. De mediaraad zal dat per geval beslissen. We geloven dat het afbakenen van de term *evenwichtige berichtgeving of informatie van publiek belang* een grove belediging is voor de journalist. Het is de basis van zijn professie en het zou een belediging zijn te veronderstellen dat een journalist niet weet wat deze termen betekenen.'³³

Samenvatting

We zagen dat de geschiedenis van Hongarije een tweedeling veroorzaakte in het politieke landschap en daarmee ook in het medialandschap. Door die polarisatie kwam een tweederde meerderheid er niet van sinds de val van het communisme waardoor wetswijziging maar bleef liggen. Tot 2010. Orbán ging met een stormram door het wetboek van Hongarije, en pakte als eerste de mediawet. Maar, zeggen al mijn informanten, dat was niet nodig geweest. Dat blijkt ook uit de wijzigingen van 1989 die maakten dat de stalinistische wet niet meer stalinistisch van karakter was. De wet had ondemocratische passages en die vielen de Europese Commissie ook op. In het volgende hoofdstuk kijken we hoe de Europese Unie haar tanden zette in de mediawet.

³² An Assessment of the Consistency of Hungary's Media Laws with European Practices and Norms. Opgehaald via http://www.seemo.org/hungary/files/Hungarian_Media_Laws_in_Europe_final.pdf

³³ Hungary's new media regulation. Opgehaald via http://mediatanacs.hu/dokumentum/2791/1321457199hungary_new_media_regulation_eng_web.pdf, pg 150

III Politiek-institutionele context

‘Een diepe vernedering voor hen die gevochten hebben voor vrijheid. Deze wet durft de media beperkingen op te leggen. Dit is een wet van *chilling effect* en zelfcensuur.’ Miklós Haraszti, een Hongaars schrijver en journalist, laat zijn afkeer duidelijk blijken tijdens een *open hearing* van de Partij van Europese Liberalen en Democraten³⁴ op 5 januari 2011 om de mediawet van Hongarije te bespreken.

György Konrád, Hongaars schrijver en oud-dissident van het communistische regime, zit er voor de gelegenheid bij en waarschuwt voor ‘paternalisme dat makkelijk kan uitgroeien tot een dictatuur.’ ‘Hongarije heeft geen democratie, maar een ‘democratura’.³⁵

3.1 Hongarije en de Europese Unie

Wie Viktor Orbán bezig zag met zijn Europese collega’s viel het meteen op – dit is geen gelukkig huwelijk.

‘Wenen en Moskou hebben ons er niet onder gekregen, Europa zal dat ook niet doen,’ zo hitste hij zijn partijgenoten op voordat het half jaar EU-presidentschap van Hongarije van start ging, januari 2011. Hongarije trad toe tot de EU in 2004, nadat de onderhandelingen daarover in 1998 waren begonnen. Het land functioneerde in die tijd als een naar omstandigheden gezonde markteconomie en de regering, een coalitie tussen MSZP en Fidesz, zag wel brood in het EU-lidmaatschap. Orbán was destijds ook minister-president. András Hujber legt uit dat toetreden tot de EU in 1998 de droom was van elk postcommunistisch land.

‘Dat de EU zich kon gaan bemoeien met beleidmaken was in die tijd niet relevant, ook niet voor Orbán. Hij was destijds wel de enige politicus die zei: ‘Er is ook leven buiten de EU.’³⁶

In 2003 stemde Hongarije in een referendum vóór toetreding. De opkomst was laag, 46 procent, waardoor de legitimiteit van het referendum gering was, maar hoe dan ook waren de grootste partijen het eens met toetreding. Maar ‘in verscheidenheid verenigd’, de leus van de EU, had een dubbele bodem.

‘Wie toetreedt tot de EU ziet zijn soevereiniteit als een klontje suiker in de koffie verdwijnen,’ schamperde een Hongaarse ambassadeur eens tegen correspondent Rana Hellinga.

‘Europa is zoals alcohol. Je krijgt er waanbeelden van en je zet grootse plannen op. Maar als de kater weg is, blijf je verweesd en ontgoocheld achter.’ zei Orbán op 7 februari 2012 in zijn jaarlijkse speech. Scepticisme dus onder politici en de bevolking.

Hujber verklaart dat, als een echte Hongaar, vanuit historisch perspectief: ‘Omdat Hongaren democratie gratis hebben gekregen begrijpen ze niet wat een geschenk het is en dat het iets is waar voor gevochten moet worden’.

³⁴ (ELDR of European Liberals, Democrats and Reformists), een Europese politieke partij waarbij liberale partijen uit de lidstaten van de Europese Unie zijn aangesloten.

³⁵ ALEV, Freedom of Press in Hungary. (2011, januari). [Video file]. Opgehaald via <http://www.youtube.com/watch?v=ermphucRMZ8>

³⁶ Zie voetnoot 6

3.2 Het formele proces

De wettelijke procedures van de Europese Unie zijn in het geval van de Hongaarse mediawet wat door elkaar gaan lopen. De gebruikelijk gang van zaken is als volgt: iedere wet die een lidstaat wil invoeren moet getoetst worden. De richtlijn is het Verdrag van Lissabon³⁷ en de Europese Commissie is de hoedster van het Verdrag. Als een onderdeel niet strookt met het verdrag komt de Europese Commissie met een advies dat moet worden opgevolgd. Dit heet de inbreukprocedure. Als de adviezen niet worden opgevolgd en de Commissie ontevreden blijft over een wet kunnen zij de lidstaat voor het Hof van Justitie in Luxemburg dagen. Dit willen ze zo veel mogelijk voorkomen, omdat zo'n rechtszaak jaren kan duren.

In chronologische volgorde de middelen die de EU toepaste op de mediawet:

2 januari 2011 Eurocommissaris Neelie Kroes, verantwoordelijk voor digitale media, vraagt een dag nadat de wet al in werking is getreden om de originele Hongaarse tekst zodat zij die kan onderzoeken op strijdigheid met Europese regels. Zij is daar laat mee omdat het Europees Parlement vermoed dat de Hongaarse regering de Engelse versie heeft aangepast.

17 januari 2012 Het oordeel is openbaar. *Niet alle delen van de wet zijn op het eerste gezicht bevredigend*, luidt het oordeel van de Europese Commissie.

19 januari Als Orbán in het Europees Parlement zijn plannen voor het voorzitterschap komt uitleggen wordt hij begroet door parlementsleden met onbedrukte kranten in hun hand en tape over hun mond. Daniel Cohn-Bendit van De Groenen houdt een emotioneel betoog³⁸. 'U bent een nationaal-populist, monsieur Orbán, die de structuur van democratie niet meer begrijpt. Vrijheid van meningsuiting is het principe van de democratie. Denkt u dat Nixon "evenwichtige berichtgeving" toestond tijdens Watergate? Of Bush over Abu Ghraib? Hoe kan Europa een wet accepteren die ze in China en Wit-Rusland ook gebruiken? Hoe kan de EU dan nog geloofwaardig zijn?'

³⁷ Het Verdrag van Lissabon is een verdrag van de Europese Unie, getekend in Lissabon op 13 december 2007. Het veranderde het functioneren van de Unie via een reeks amendementen op de verdragen van Rome en Maastricht. Na ondertekening door alle 27 EU-lidstaten trad het verdrag in werking op 1 december 2009.

³⁸ Daniel Cohn-Bendit kiest Orbán Viktor a médiatörvény kapcsán français english subtitles. (2011, 19 januari). Betoog van Cohn Bendit in het Europees Parlement [Video file]. Opgehaald via <http://www.youtube.com/watch?v=lnNo1J9bBzY>

21 januari 2012 Neelie Kroes schrijft een stevige brief aan de Hongaarse vicepremier Tibor Navracsic.³⁹ Hierin uit ze haar bezorgdheid over drie onderdelen van de mediawet. In dit eerste oordeel komt ze met de volgende 'grave concerns':

- *De Commissie is bezorgd om het gebrek van specifieke criteria voor 'evenwichtige berichtgeving' wat kan leiden tot disproportionele maatregelen met betrekking tot de fundamentele rechten van vrijheid van expressie. Dit gaat in tegen het Verdrag van Lissabon en artikel 11 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie dat van toepassing is op alle media.*
- *Onderdelen van de mediawet zijn van toepassing op mediaconcerns in andere EU-landen, inclusief de mogelijk tot het uitdelen van boetes. De Commissie staat erop dat het 'country of origin'-principe (het principe dat nationale wetgeving alleen geldt voor het land zelf) wordt gehandhaafd zodat buitenlandse media geen boetes opgelegd kunnen krijgen.*
- *De Commissie is bezorgd over het verplichten tot registratie vanwege het gebrek aan criteria.*

9 februari 2010 Neelie Kroes houdt een speech voor het Europees Parlement.⁴⁰ In de speech zegt zij erg bezorgd te zijn en in spanning af te wachten wat de reactie van Navracsic is.

³⁹ Neelie Kroes vice-president of the European Commission. Brief aan Tibor Navrancic. 21 januari 2011. Opgehaald via <http://nol.hu/media/file/attach/61/10/00/000001061-1855.pdf>

⁴⁰ Neelie Kroes Vice President of the European Commission responsible for the Digital Agenda The Hungarian Media Environment European Parliament Civil Liberties, Justice and Home Affairs Committee Liberties, Justice and Home Affairs Brussels, 9th February 2012. Opgehaald via <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/12/80&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

18 februari 2011 Navracsic laat weten de wet op vier punten te hebben aangepast. Alle aangevraagde amendementen zijn dus geaccepteerd en Neelie Kroes laat weten 'very pleased' te zijn.⁴¹

Is de kous daarmee af? Helemaal niet. Allereerst is de Hongaarse oppositie in het Europees Parlement ontevreden. Gergely Karácsony, oppositieleider van het Hongaarse sociaaldemocratische LMP⁴² en lid van de De Groenen noemt de wijzigingen die de Europese Commissie afdwong van belang, maar stelt dat 'de belangrijkste elementen niet zijn behandeld.'

Martin Schulz deelt de mening van Karácsony. Schulz is fractievoorzitter van de Partij van de Europese Sociaal-democraten (en sinds januari 2012 voorzitter van het Europees Parlement). Hij noemt de drie amendementen alleen nog maar 'de eerste resultaten dankzij onze inspanningen'. 'Orbán heeft de feiten onder ogen gezien en heeft zich overgegeven. Op het eerste gezicht lijkt de mediawet nu in orde. Maar andere zaken, zoals de aangestelde media-autoriteit, zijn buitenproportioneel. Commissaris Kroes' geleverde werk is verre van bevredigend.'

Op **10 maart 2011** gaat het Europees Parlement stemmen in Straatsburg over de wijzigingen die zijn doorgevoerd dankzij Neelie Kroes.⁴³

Dit is hun conclusie: 'Het parlement vreest dat de nieuwe wetgeving de pluriformiteit van de media in gevaar brengt, een einde maakt aan de politieke en financiële onafhankelijkheid van de publiekrechtelijke media en de negatieve kenmerken voor de vrije media op lange termijn vastlegt, en overwegende dat de mediaraad en -autoriteit politiek homogeen zijn en een verregaande en gecentraliseerde politieke en regeringscontrole op alle media uitoefenen; overwegende dat verder bezorgdheid werd geuit over onder meer de onevenredige en uiterst strenge straffen die om betwistbare en niet helder omschreven redenen kunnen worden opgelegd, het ontbreken van een procedure voor de automatische opschorting van straffen in geval van een beroepsprocedure tegen een uitspraak van de media-autoriteit, de schending van het beginsel van de vertrouwelijkheid van de bronnen van journalisten en de bescherming van gezinswaarden.'

Raad van Europa

De Raad van Europa wordt om een *mening* gevraagd en zij komen met een rapport.⁴⁴ In de conclusie stellen zij dat de aangenomen amendementen niet de volledige vrijheid van de pers garanderen die nodig is voor een gezonde democratie. Ze verwijzen naar artikel 10 van het Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en ze verwijzen naar de *Committee of Ministers*, hun eigen orgaan van beleidsmakers. Hongarije reageert op de mening van de Raad van Europa met een uitgebreide brief waarin zij zichzelf verdedigen.⁴⁵ 'We houden ons aan alle verdragen die jullie aankaarten in 'the opinion', is de strekking van de brief, oftewel, bedankt voor de moeite, we kijken zelf wel even.

⁴¹ Brussels happy with Hungary's pledges on media law, 17 februari 2011. Opgehaald via <http://www.euractiv.com/future-eu/brussels-happy-hungarys-pledges-news-502238>

⁴² 'Lehet Más a Politika', in het Nederlands: 'De politiek kan anders'

⁴³ Opgehaald via <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=CRE&reference=20110310&secondRef=ITEM-009-01&language=NL&ring=B7-2011-0190>

⁴⁴ Opgehaald via <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1751289>

⁴⁵ Brief van Zoltan Kovács. Opgehaald via <http://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1900426&SecMode=1&DocId=1773096&Usage=2>

Na maart 2011

De Europese Commissie stipt drie punten aan die ze niet in lijn vindt met het Verdrag van Lissabon en het Handvest van de Grondvesten van Europa. De voor negen jaar aangestelde media-autoriteit onder leiding van Annamária Szalai die volledig bestaat uit Fidesz-leden wordt compleet buiten beschouwing gelaten, wat tot wrijving leidt met het Europees Parlement. Dat is op zich niet uniek – de commissie en het parlement liggen voortdurend overhoop. De commissie is een groep apolitieke technocraten en kijkt alleen naar het Verdrag.

Het parlement moet politiek bedrijven. Maar waarom laat de Europese Commissie de media-autoriteit buiten beschouwing? Omdat de portefeuille van Neelie Kroes 'Digitale Agenda' is. Haar verantwoordelijkheid is nagaan of alle landen in Europa gelijk worden behandeld als het gaat om frequenties, satellieten, internet en andere technische zaken die niets met mensenrechten te maken hebben. De kwestie over de mediaraad is mogelijk aan de aandacht van haar mensen ontsnapt omdat zij daar simpelweg niet over gaan.

Het zit ze niet lekker in het Europees Parlement. Er zou een Europese regelgeving moeten komen puur en alleen voor persvrijheid, want het enige verdrag waaraan het parlement zich nu aan vast kan houden is het EVRM, zeggen parlementsleden.

Neelie Kroes, zoals iedere politicus, wil haar stempel achterlaten in de politiek. Nu was Kroes al redelijk onsterfelijk door haar zaak tegen Microsoft⁴⁶ maar zij ambieert dezelfde status op het gebied van mensenrechten. Dat kun je concluderen uit het feit dat zij naar aanleiding van deze Hongaarse mediakwestie een onderzoeksgroep in het leven riep.

Oktober 2011 Neelie Kroes stelt een onafhankelijke groep aan die onderzoek doet naar mediavrijheid in de lidstaten.

Deze onafhankelijk organisatie noemt zij de *EU High-Level Group on Media Freedom and Pluralism*. In deze groep zitten leden van het Europees Parlement. Neelie Kroes stelt in het persbericht dat de oprichting aankondigt: *'Vrijheid van meningsuiting behoort tot de grondvesten van onze democratische samenleving en is als zodanig erkend in de Europese verdragen en in het Europese Handvest van de grondrechten. Vrijheid en pluralisme van de media moeten echter ook floreren in de praktijk, in een weldadige context. Daarom nodig ik deze pas opgerichte groep uit op hoog niveau een diepgaande analyse te maken en op basis daarvan aanbevelingen te formuleren. (...) De groep zal zich buigen over nationale mediawetten van de lidstaten en kandidaat-lidstaten om gemeenschappelijke vraagstukken of pijnpunten aan te wijzen en om mogelijke oplossingen voor bescherming van de mediavrijheid naar voren te schuiven. Hij zal raadgevingen of hoorzittingen kunnen houden, indien passend, met deskundigen, belanghebbenden, leden van het Europees Parlement en bevoegde instanties van de lidstaten.'*⁴⁷

Nu heeft de Europese Commissie er een 'groep' bij die het lastige werk moet uitvoeren. Op 11 oktober 2011 gaat deze groep aan de slag. De afgedwongen aanpassingen zijn niet voldoende, vinden de EU High-Level Group (on Media Freedom and Pluralism) en het Europees Parlement. Op 20

⁴⁶ 'Kroes wint zaak tegen Microsoft' 17 september 2009, NRC Handelsblad. Opgehaald via http://vorige.nrc.nl/anp/thema/article1839320.ece/Kroes_wint_zaak_tegen_Microsoft_over_megaboete,

⁴⁷ 'Digital Agenda: high-level group to discuss freedom and pluralism of the media across the EU'. Press release op 11 oktober 2011. Opgehaald via <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1173&format=HTML&aged=1&language=NL&guiLanguage=en>

december 2011 verklaart het Hongaarse Constitutionele Hof delen van de mediawet ongeldig. De bepalingen dat journalisten verplicht kunnen worden hun bronnen te onthullen aan een door de regering gecontroleerde media-autoriteit, is volgens het Hof in strijd met de grondwet. Ook de bevoegdheid van de media-autoriteit om publicaties te toetsen op mensenrechten en de menselijke waardigheid, zijn door het Constitutionele Hof geschrapt.

Is Neelie Kroes met haar EU High-Level Group 'very pleased'? Nee. Want op 1 januari 2012, een paar weken nadat het Hof deze uitspraak deed kwam Hongarije met een totaal vernieuwde grondwet. De bevoegdheden van het Constitutionele Hof worden door deze wet ingeperkt. Het omzeilen van de uitspraak is daarmee heel gemakkelijk en de uitspraak van het Hongaarse hof stelt weinig meer voor. 'Dit is een laatste stuip trekking van de rechtstaat' schrijft de *Süddeutsche Zeitung*, een dagblad uit Munchen.⁴⁸ De media-autoriteit blijft dus, en zij blijven toetsen op 'evenwichtige berichtgeving'. De andere wijzigingen worden geaccepteerd en op 4 juni 2012 doorgevoerd.

- Journalisten kunnen niet meer gedwongen worden hun bronnen prijs te geven
- Gedrukte en online media vallen niet meer rechtstreeks onder de inhoudelijke controle van de media-autoriteit
- Media kunnen niet langer gedwongen worden willekeurig welke gegevens over zichzelf en hun functioneren aan de media-autoriteiten te overhandigen
- Buitenlandse media zijn vrijgesteld van de wetgeving

'Deze wet is een schande voor Europa,' zei Neelie Kroes op 8 juni. De media-autoriteit schrijft op haar blog de volgende reactie: 'Het besluit tot instellen van deze media-autoriteit is genomen in het Parlement waarin een tweederde meerderheid zetelt. Deze maatregel terugnemen gaat tegen het principe van democratie in.'⁴⁹ Neelie Kroes heeft haar juridische middelen gebruikt. Ze heeft de Raad van Europa om advies gevraagd en ze heeft een orgaan ingesteld dat zich heeft uitgesproken, maar de regering van Hongarije geeft niet toe.

Samenvatting

Wat is de rol van de Europese Unie geweest? Hierboven hebben we gezien hoe de Europese Unie zich kan laten gelden – of juist niet. Organisatorisch heeft ze weinig voor elkaar gekregen en bovenstaand overzicht lijkt een opsomming van onnodige bureaucratie. Nadat Kroes de Raad van Europa om hun mening vroeg, is er geen actie meer ondernomen. Een van de lobbyisten van de Europese Commissie, de NGO 'Human Rights Watch', spoorde Neelie Kroes begin juli nogmaals aan actie te ondernemen.⁵⁰ De Europese Unie heeft haar legitimiteit laten gelden maar is zeker niet tot het uiterste gegaan. Ze had tot sancties over kunnen gaan, tot een gang naar het Hof van Justitie, kunnen dreigen met uitsluiting of het intrekken van stemrecht, een vergaande methode die bijna nooit wordt uitgevoerd. Waarom ze dat niet heeft gedaan? Misschien omdat er al een proces loopt

⁴⁸ 'Letzte Zuckung Des Rechtsstaats', *Süddeutsche Zeitung*, 21 december 2012

⁴⁹ Opgehaald via www.mediatanacs.blog.hu

⁵⁰ Hungary: Letter to Commissioner Kroes regarding Media Freedom in Hungary, 2 juli 2012. Opgehaald via <http://www.hrw.org/node/108503>

tegen Hongarije vanwege de nieuwe grondwet? Omdat een lening van het IMF al wordt afgehouden? Hujber denkt dat er in Hongarije nu zoveel aan de hand is, dat de EU een prioriteitenlijstje heeft opgesteld. De zaak met de nieuwe constitutie en de rechterlijke macht staan nu even bovenaan. 'De EU ziet terecht in dat de mediawet geen op zichzelf staand fenomeen is,' zegt Hujber.⁵¹

⁵¹ Zie voetnoot 6

IV Wat gebeurde er na januari 2011

In dit hoofdstuk ga ik dieper in op de reacties van de Hongaren zelf op de mediawetgeving. Zijn het vooral de sociaaldemocraten die hun stem laten horen? Als je kijkt naar de historische context kun je het gemor van de sociaal-democratische oppositie met wat paranoia wel verklaren. Vanaf 1989 zaten ze comfortabel met een meerderheid in het parlement, niet bij machte om ook maar iets te wijzigen aan de wetten die nog uit het Sovjettijdperk stamden en die vaak maar minimaal waren aangepast aan de nieuwe markteconomie. Is het protest ontevredenheid over het feit dat ze hun goedbetaalde baantjes, rechter, politicus, burgemeester, nu kwijt kunnen raken door de meerderheid van Fidesz? Zijn de alarmbellen uit Hongarije puur uit zorg om de persvrijheid? Wat schrijven de kranten en wat gebeurt er op de pleinen van Boedapest?

4.1 Reacties in de Hongaarse media

In het hoofdstuk over medialandschap kunnen we zien dat het medialandschap in Hongarije sterk gepolariseerd is. Hoe verslaan de Hongaarse media de gebeurtenissen omtrent de mediawet?

In juni 2010 krijgt *Népszabadság* lucht van de nieuwe mediawet die in de maak is. 'De media zijn het mikpunt' is de kop. In het artikel⁵² staat, nog wel wat voorzichtig, dat er passages in de wet staan die 'misschien in strijd zijn met het Europees recht'. De conservatieve media schrijven er nog niks over. Dat komt pas vanaf december 2010 als de wet al door Pál Schmitt is ondertekend.

'Doodsteek voor de persvrijheid' kopt *Népszabadság* dan op 21 december.⁵³ Het linkse dagblad publiceert op de voorpagina een foto van ruim vijftienhonderd demonstranten die op 20 december 2011 voor het parlamentsgebouw bijeen kwamen om te protesteren tegen de nieuwe wet. 'De ware verliezer is de maatschappij omdat zo geprobeerd wordt om het publieke debat en de vrijheid van meningsuiting monddood te maken,' schrijft *Népszabadság*. Ze noemen de wet een 'avondklok' voor de media.

Magyar Nemzet verslaat de demonstratie ook.⁵⁴ De demonstranten worden belachelijk gemaakt in het artikel: 'Hippies, koffiedrinkende yuppen en dertigers op rubberlaarzen. Ook de gebruikelijke gepensioneerde socialisten waren aanwezig'.

Op de dag dat de mediawet van kracht wordt, 1 januari 2011, is het de linkse pers, *Népszabadság* en *Népszava*, die er verslag van doet. De rechtse pers, *Magyar Hírlap* en *Magyar Nemzet* schrijft er niets over.

Het onafhankelijke linksgeoriënteerde opiniemagazine *Magyar Narancs* verscheen met een witte voorpagina (afbeelding 1). Daniel Rényi legt hij uit waarom de makers daarvoor kozen.

"De persvrijheid is niet dood. Maar we moeten blijven opletten," was onze boodschap. En we wilden laten zien dat wij kunnen doen wat we willen – een protest laten zien en daarmee bewijzen dat we ons niets aantrekken van Orbáns hervormingspolitiek.⁵⁵

⁵² 'Célkeresztben a média, Súlyomra vár a döntés' 18 juni 2010. Opgehaald via http://nol.hu/belfold/20100618-mediacsomag_sulyomra_var_a_dontes_

⁵³ Peter Nagy, 'Az új médiahatóságnak üzenjük: Nem vagyunk az alattvalóid!' 21 december 2010. Opgehaald via http://nol.hu/belfold/20101221-muszaj_herkulesnek_jenni-

⁵⁴ Adam Tómpós, "Szaroznak", ordítanak és szerveződnének a civil lájkolók' 23 oktober 2011. Opgehaald via <http://mno.hu/belfold/szaroznak-orditanak-es-szervezodnenek-a-civil-lajkolok-900148>

⁵⁵ Zie voetnoot 5.

Ook het magazine *Elét es Iradolom* komt met een blanco voorpagina en het linkse *Népszabadság* komt met een voorpagina waarop in 22 talen staat: 'De persvrijheid is opgeheven' (afbeelding 2). Deze voorpagina werd overigens ook gebruikt door het Duitse *Der Zeit*.

A decemberben parlamenti állásokról, a miniszterelnökségről és a kormányzatról szóló hírek mellett közöljük a Magyarországon, de más országokból is érkező híreket, véleményeket és elemzéseket. Ezzel Magyarországon 2010. január 1-jén megszűnő a szociális jogrendszer. Ezzel együtt változik az a rendszer is a szociális jogrendszerben. Többek között, és kiegészítve a kormányzati rendszerrel.

Afbeelding 1

NÉPSZABADSÁG

2019. JANUÁR 3., KÉTFŐ • LXXV. ÉVFOLYAM, 113. SZÁM, 28. OLDAL • ELŐZŐ KÖLÖS • WWW.NOL.HU • 230 FORTINT, LÉFÉLTŐKÖRÖK 134 FORTINT

Magyarországon megszűnt a sajtószabadság

The freedom of the press in Hungary comes to an end
В Унгария пече няма свобода на словото
V Maďarsku je ohrožena svoboda tisku
Pressefriheten er ophævet i Ungarn
Ungari pressivabadus löpeb
Lehdistönvapaus kuoli Unkarissa
La liberté de la presse en Hongrie touche à sa fin
Έφτασε το τέλος για την ελευθερία του Τύπου στην Ουγγαρία
In Hongarije is de persvrijheid opgeheven
Tá saoirse an phreasa san Ungáir ag dul in éag
Skończyła się wolność prasy na Węgrzech
Tuvojas gals preses brīvibai Ungārijā
Vengrijoje spaudos laisvė eina į pabaigą
Id-dritt għal-libertà tal-istampa fl-Ungerija spiċċa
In Ungarn wurde die Pressefreiheit aufgehoben
La libertà di stampa in Ungheria è finita
A liberdade de imprensa na Hungria acabou
Libertatea presei din Ungaria se duce de răpă
La libertad de prensa en Hungría llega a su fin
Pressfriheten är avskaffad i Ungern
Koniec slobody tłacze w Maďarsku
Konec svobode tiska na Maďarskem

Afbeelding 2

‘Als je de kranten leest lijkt het wel alsof je in twee realiteiten leeft. We zijn een gespleten, schizofreen land’ zegt Daniel Rényi.⁵⁶

Hij lijkt gelijk te hebben. Als de Europese Unie voor het eerst kritiek levert op de mediawet geeft de Hongaarse pers als volgt verslag:

Het rechtse *Magyar Hírlap* noemt de Europese Commissie ‘misdadigers’. ‘*Ze willen niet alleen Orbán ten val brengen, maar alles vernietigen wat Hongaars is. Ze willen een einde maken aan de democratie van de meerderheid, aan de wil van het Hongaarse volk. We kunnen niet anders dan vechten voor onze onafhankelijkheid, ons land, ons vaderland.*’⁵⁷

Het linksgeoriënteerde dagblad *Népszabadság* benadert de kwestie met dezelfde verbazing als de *Magyar Hírlap*, alleen ontbreekt bij hen de verontwaardiging:

‘*Wie had kunnen denken dat een mediawet zo veel stof zou doen opwaaien?*’ schrijven ze op 1 februari 2011⁵⁸, bijna geveid. ‘*Dat de Hongaarse journalisten steun zouden krijgen vanuit het buitenland? Dat de Franse, Duitse en Britse pers zich voor de persvrijheid in Hongarije zouden interesseren? En dat de Europese Commissie werkelijk van plan zou zijn om deze wetstekst onder de loep te nemen?*

Hongarije is op de agenda van het Europees Parlement geplaatst. We bevinden ons daarbij in goed gezelschap: zo hebben de EP-leden onderzoek gedaan naar de situatie in Tunesië, het geweld tegen de christenen in het Midden-Oosten, de situatie in Wit-Rusland – en nu dus naar het functioneren van de democratie in Hongarije.’

Samenvatting

De dagbladjournalistiek lijkt perfect gespleten; rechts tegen links en een middenweg lijkt er niet te bestaan. Hoe zit dat in het publieke domein? Zijn Hongaren alleen maar links of rechts, zoals je zou denken als je de kranten openslaat? In het hoofdstuk over de historische context van Hongarije zien we dat er weinig ruimte is geweest voor openlijke uitingen van onvrede over de regering. De omwenteling in 1989 verliep in Hongarije zonder een enkele druppel bloed te vergieten. ‘Terugkijken naar het verleden is opium voor Midden-Europa. Ze moeten hun dagelijkse dosis hebben, anders gaan ze misschien over de toekomst nadenken’ schrijft de Hongaarse schrijver Peter Zilahy in een opiniestuk voor *de Volkskrant*. ‘Maar voor het eerst in lange tijd lijkt het er nu echter op dat de geschiedenis de mensen weinig kan schelen.’⁵⁹ In ieder geval zorgde de omwenteling van 2010 voor massaprotesten zoals die er in geen decennia zijn geweest. In het volgende deelhoofdstuk kijken we wat de mediawet deed in het publieke domein.

4.2 Reacties van Hongaren, beweging in de publieke openbaarheid

‘Milla’ heet de jongste protestbeweging van Hongarije, een koosnaampje voor de Facebookgroep die hen bij elkaar bracht: ‘Egymillióan a magyar sajtószabadságért’ of ‘One Million for Press Freedom in

⁵⁶ Zie voetnoot 5

⁵⁷ Stefka István, Országrontók 9 januari 2012. Opgehaald via <http://www.magyarhirlap.hu/velemeney/orszagrontok.html>

⁵⁸ Edit Inotai, Kurucok Európában. Opgehaald via http://nol.hu/lap/allaspont/20110126-kurucok_europaban,

⁵⁹ Peter Zilahy, ‘De nasmaak van het goulash-communisme’, *De Volkskrant*, Opinie en Debat, 23 januari 2011

Hungary'.⁶⁰ De Millabeweging wordt geleid door Peter Molnár, een oud-politicus en hoogleraar media en communicatie aan de Centraal Europa Universiteit in Boedapest. Molnár was actief bij de oprichting van Fidesz in 1990 en zat van 1990 tot 1998 in het Hongaarse parlement waar hij zich bezighield met cultuur en media. Toen Fidesz in 1994 zijn koers wijzigde van sociaal-democratisch naar conservatief verliet Molnár de partij omdat hij zich er niet langer thuis voelde, zoals zovelen in 1994. Molnár begon ook de Facebookgroep en organiseerde een wedstrijd, de *alternative president elections*. Hongaren konden hun filmpje insturen en uitleggen waarom zij Orbán zouden moeten vervangen als president en wat zij met het land zouden doen. 'Als ik president zou zijn zou ik...' – zo begonnen de filmpjes en tienduizenden mensen deden mee. Sommigen zijn grappig '... dan zou ik LSD door het kraanwater mengen' maar veel zijn serieus en laten jonge, bezorgde burgers zien.

Molnár:

'Deze actie hebben we bedacht omdat Hongarije een nieuwe stem nodig heeft, een nieuw gezicht. We willen jongeren laten zien dat we in ze geloven. Hongarije moet af van zijn schizofrenie. We hebben nieuwe ideeën en betrokkenheid van het volk nodig. Mijn generatie is moe, zij stemmen niet meer en kijken alleen naar het verleden. De Milla-jeugd moet weten dat zij het systeem kunnen veranderen.'

⁶¹

De Millagroep begon als actiegroep tegen de mediawet, maar groeide uit tot een vreedzame protestbeweging met meerdere speerpunten. De beweging heeft wel wat weg van de Occupyers, ze zijn tegen de huidige regering, tegen zelfverrijking en corruptie en vóór vrijheid en democratie. Veel concreter dan dat wordt het niet. De beschrijving van *Magyar Hírlap*; 'hippies, yuppen, gepensioneerd en dertigers op rubberlaarzen' is treffend gekozen. Dat ze daarmee niet representatief zijn voor de Hongaarse bevolking is niet waar. De beweging groeit als kool en zo ook de deelnemers van de betogingen. Op 21 december, de dag voordat de wet wordt ondertekend, roept Milla op Facebook op tot een vreedzaam protest. Ruim 1500 mensen komen protesteren met witte borden en tape over hun monden – in de twee jaar die volgen de standaard uitrusting van de anti-regeringsbetogers. Op 14 januari houden ze hun volgende manifestatie, de focus is dan nog slechts de mediawet. Op de Facebookgroep zijn inmiddels 80.000 mensen ingeschreven. Bij de betoging komen ruim tienduizend mensen. Het wordt een rustige wandeling met tape-monden en spitsvondige teksten op borden, zoals 'Ellenzékinek lenni szexi', 'de oppositie is sexy'.

Op 15 maart komen ze weer bij elkaar - de dag waarop Hongarije de revolutie van 1848 viert. Tienduizenden zijn het er en ze hebben allemaal dezelfde boodschap; 'de democratie is in gevaar.'

'*Nem tetszik*' wordt er gescandeerd, '*we don't like*', een verwijzing naar het bekende Facebook-duimpje. De betoging is de grootste sinds 1989, zeggen de organisatoren. Zij zijn niet objectief, maar hoogstwaarschijnlijk is het waar. Sinds 1989 zijn er geen massabetogingen geweest van meer dan tienduizend mensen, en als dat wel zo was kan niemand zich het meer herinneren. Een blogger legde het vast.⁶² De regering van Orbán negeert Milla en komt met een plan. Fidesz dient een aanvraag in

⁶⁰ <http://www.facebook.com/freepresshun> linkt naar de facebookgroep 'One Million for the Freedom of the Press'.

⁶¹ Zie voetnoot 14

⁶² Éljen a köztársaság. 15 maart 2011 [video bestand] Opgehaald via <http://www.youtube.com/watch?v=PggNOTAelAU>

voor het reserveren van de pleinen. Voor de drie opeenvolgende jaren hebben zij de grootste pleinen van Boedapest gereserveerd voor het houden van eigen bijeenkomsten en demonstraties. De Milla-groep stapt naar het Europees Hof, dat hen gelijk geeft en de reservering van de pleinen ongedaan maakt. Op 15 maart 2012 mag de anti-regeringsbeweging de Szabad Sajtós Út (de Weg van de Persvrijheid) weer in gebruik nemen.⁶³

Op 23 oktober 2011 demonstreren alle tegenstanders van de zittende regering gezamenlijk tegen het beleid van de regering. Szabadsajtós, noemen ze de burgerbeweging, die bestaat uit de Milla-betogers, maar ook Hongaren zonder een activistische inborst, die zich zorgen maken om hun pensioenen, banen, lonen of de positie van de Romazigeuners⁶⁴. Op deze dag wordt de opstand tegen de Sovjetbezetting van 1956 gevierd. Tienduizenden mensen demonstreerden mee, waaronder afgezanten van de Europese Federatie van Journalisten (EFJ). Zij deelden symbolische perskaarten uit aan de betogers die wilden laten zien tegen een 'Viktocratie' en een 'Orbánistan' te zijn. Bij de betoging waren geen politici vertegenwoordigd. Adam Minchik, een Poolse journalist en dissident onder het communisme in Polen die de betoging bijwoonde sprak de betogers toe: 'Het is niet overdreven om te stellen dat dit de wedergeboorte is van de liberale waarden in Hongarijes publieke domein.'⁶⁵

Het volk roert zich, kunnen we wel stellen. 15 maart 2012 laat de gespletenheid van Hongarije opnieuw zien. De Facebookgroep Milla organiseert alweer een demonstratie waarin ze de winnaar van de alternatieve presidentsverkiezingen bekendmaken. Het is de Romajongen en gangstarapper Dopeman. 'Ik ben een zigeuner, ik ben een Jood, ik ben een Hongaar' rapt hij. Even verderop betogen rechts-extremisten van de politieke partij Jobbik en zij roepen de 'links-liberale joden' op om te vertrekken uit Hongarije. Ze brengen de Hitlergroet en roepen de Milla-demonstranten na. Bij het Parlementsgebouw staan aanhangers van Orbán om hemzelf toe te juichen. Ze zijn met tienduizenden en veruit de grootste groep betogers, schrijft Runa Hellinga die de betogingen in Boedapest bijwoonde.⁶⁶ Orbán spreekt de menigte toe: 'We hebben links verpletterd! Dit is de dag van de vrijheidstrijders, dit is het plein van de vrijheidstrijders, wij zijn het volk van de vrijheidstrijders! We zullen geen kolonie van de EU zijn!'

Samenvatting

De grootste betogingen in het publieke domein sinds 1989, wat zegt dat? In ieder geval dat de ruimte er is, wat niet duidt op het ontstaan van een dictatuur. Het zegt dat mensen zich zorgen maken en dat zij dat aan de buitenwereld willen laten zien. Ze willen de regering laten zien dat democratie hen dierbaar is en dat zij hun recht op persvrijheid opeisen. Een recht waarvan veel burgers zich waarschijnlijk niet bewust waren. De betogers halen het nieuws en bereiken daarmee de Europese Unie, waardoor de zaak voor hen urgenter wordt. Hun lobbyisten zullen door de beweging in het

⁶³ Deze straat in Boedapest is vernoemd naar de het 12 puntenmanifest van de revolutie in 1848

⁶⁴ 'Paul Rosenmöller en de populistten in Europa. Aan de macht' 2011. [videobestand] Opgehaald via <http://player.omroep.nl/?afID=13439355>.

⁶⁵ 'Budapest, 2012. 03. 15. - dedicated to our Polish brothers and sisters', 2010. [videobestand] Opgehaald via http://www.youtube.com/watch?v=vukLXpMTOPc&feature=results_main&playnext=1&list=PL2069D17BD9869C38

⁶⁶ R. Hellinga, opgehaald via www.scribblesfromhungary.nl

publieke domein extra gealarmeerd raken en aandringen bij de Europese Commissie. In het volgende deelhoofdstuk kijken we wat de internationale media zegt over de mediawet.

4.3 Internationale media-aandacht

'Orbán tast democratische grenzen af', stelde De Standaard.⁶⁷ 'Tijd om dictatuur Hongarije een rotschop te geven', schreef GeenStijl en 'De held van 1989 morrelt aan democratie', volgens het NRC Handelsblad.⁶⁸ 'Hongarije glijdt af richting dictatuur', schreef Trouw.⁶⁹ De Hongaarse pers lijkt het midden niet te kennen, maar de internationale pers net zo min. Typ 'Hungary' in op Google News en je zou denken dat Hitler in eigen persoon is afgedaald om Hongarije de afgrond in te storten. In dit hoofdstuk komen de reacties in de Duitstalige, Nederlandstalige en Engelstalige pers aan bod. Om de hoofdvraag, *in hoeverre is het journalistieke medialandschap in Hongarije veranderd en wat was de rol van de Europese Unie*, te kunnen beantwoorden is dat van belang, want ook de lobbyisten die de Europese Commissie en het parlement beïnvloeden halen hun informatie uit de media.

Als Hongarije per 1 januari 2011 het presidentschap van de Europese Unie voor een half jaar krijgt zijn de ogen van de Europese media allemaal op Orbán gericht. Precies op die dag wordt de mediawet van kracht. Dat is overigens wel een enorm toeval, het presidentschap rouleert onder de lidstaten en een land is maar eens per veertien jaar aan de beurt. Deze data zijn voor de komende honderd jaar al vastgesteld.

Intellectuelen, onder wie schrijver Gyorgy Konrád, ondertekenden januari 2011 een lang betoog, getiteld 'The decline of democracy – the rise of dictatorship.' Eva Balogh, een Hongaarse professor Oost-Europese studies aan de universiteit van Yale, publiceerde het betoog op haar blog The Hungarian Spectrum.⁷⁰

Het betoog trekt de aandacht, in het Europees Parlement en de internationale media die er uitgebreid verslag van doen. Jan Mainka, hoofdredacteur van *Budapest Zeitung* ergert zich eraan:

'Persvrijheid. Wat een links cliché. Het enige dat die intellectuelen willen is deze regering ten val brengen en ze grijpen alles maar aan om de aandacht van het westen te trekken. Ineens zijn wij de dictators, de antisemieten en discrimineren wij de Roma.'⁷¹

⁶⁷ Marloes de Koning, 31 december 2011. 'Orbán tast democratische grenzen af' Standaard. Opgehaald via <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=6B3KBB05>

⁶⁸ Marloes de Koning, 8 december 2011 'Held van 1989 morrelt aan democratie; Hongaarse premier Orbán probeert media en constitutioneel hof aan banden te leggen'. Opgehaald via [http://archieff.nrc.nl/index.php/2010/December/8/Buitenland/07/Held+van+1989+morrelt++aan+democratie/ccheck=Y](http://archieff.nrc.nl/index.php/2010/December/8/Buitenland/07/Held+van+1989+morrelt++aan+democratie/check=Y)

⁶⁹ Runa Hellinga, 30 december 2011 'Hongarije glijdt met nieuwe grondwet af richting dictatuur - kritische pers en oppositie in parlement genuilkorfd' Trouw. Opgehaald via <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3099920/2011/12/30/Hongarije-glijdt-met-nieuwe-grondwet-af-richting-dictatuur.dhtml>

⁷⁰ Eva Balogh, januari 2011. Opgehaald via <http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2012/01/new-years-message-sent-by-former-hungarian-political-dissidents.html>

⁷¹ J. Mainka, persoonlijke communicatie 13 februari 2011

The Wall Street Journal schrijft: 'Hungary Likes Its Tough-Talking Government'⁷² en *Die Welt* noemt Hongarije zelfs 'een Führerstaat'. In de *Irish Times* noemt een scherpzinnige journalist de mediawet 'Hongarijes nieuwe Rode Boekje'.⁷³

Onder de mooi bedachte koppen schrijven de bladen grotendeels hetzelfde. De *Telegraaf* spant de kroon:

*'Naast de redding van de euro heeft Brussel er nog een grote kopzorg bij: in het hart van Europa is een onvervalste dictatuur aan het ontstaan met aan het roer de Hongaarse premier Viktor Orbán. Zijn conservatieve partij Fidesz heeft een tweederde meerderheid in het parlement en drukt de ene na de andere controversiële wet erdoor, met als gevolg dat media monddood worden gemaakt. Nationalist Orbán trekt zich niks aan van de kritiek uit Brussel en stapelt schoffering op schoffering. Demonstranten spreken al smalend over Orbánistan nu een dictator de macht heeft gegrepen in het voormalige Oostblokland. De westerse wereld zit in zijn maag met de uit de hand lopende situatie'.*⁷⁴

Linkse clichés of niet, alle besluiten die Orbán nam sinds zijn aanstelling bij elkaar opgesomd geven een alarmerend beeld van Hongarije, de opening van op zijn minst het buitenlandkatern waardig. 'Westerse hysterie' noemt András Stumpf, journalist bij het conservatieve *Heti Válasz* de berichtgevingen in het buitenland. 'Hongaren willen dit. *This is democracy, baby*,⁷⁵ zegt hij. Jan Mainka van de *Budapest Zeitung* doet er een schepje bovenop. 'Totale bullshit, schrijf dat maar in je scriptie. Journalistiek dat drijft op het gebruik van *buzzwords*. Stomvervelend.'

In de stroom van reacties zijn er maar een paar te vinden die nuanceren. Het valt Marsika Orbán- de Haas op, hoofdredacteur van het Katholiek Nieuwsblad en getrouwd met een Hongaar. In een opiniestuk dat wordt gepubliceerd in *de Volkskrant*⁷⁶ noemt ze de berichtgeving in de Nederlandse media 'journalistieke luiheid'. 'De pers is een jaar later nog even pluriform; de linkse media voeren nog steeds een hetze tegen de huidige regering. Viktor Orbán werd door verschillende (linkse) kranten- en tv-journalisten voor nazi en fascist uitgemaakt zonder dat ze genuileerd of vervolgd werden.' De Haas is als christelijk-conservatief, net als Fidesz, niet onpartijdig, maar zegt wel iets interessants: 'Vorige week gaven West-Europese journalisten, onder andere van het Franse TV5, ruiterslijk toe dat ze hun informatie louter verkregen van rabiate Orbánhaters als schrijver György Konrád en zelf geen letter van de nieuwe grondwet hadden gelezen. Toen de Hongaarse ambassadeur aan Nederlandse media uitleg gaf over de nieuwe grondwet, kwam alleen het Katholiek Nieuwsblad opdraven.'

⁷² Via E. Balogh, 20 augustus 2010, opgehaald via <http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2010/08/foreign-media-on-the-orb%C3%A1n-government-lib%C3%A9ration-the-irish-times-and-die-welt.html>

⁷³ Zie voetnoot 70

⁷⁴ Van onze correspondent, 12 januari 2011. 'Grote zorgen over ontstaan dictatuur in hart Europa'. De *Telegraaf*.

⁷⁵ Zie voetnoot 6

⁷⁶ Mariska Orbán- de Haas. 'Kritiek op Hongarije is zwaar bevooroordeeld' 20 januari 2012. Opgehaald via <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3129420/2012/01/20/Kritiek-op-Hongarije-is-zwaar-bevooroordeeld.dhtml>

Samenvatting

Waar De Haas vandaan haalt dat 'West-Europese journalisten' toegeven dat ze niets hebben gelezen is niet duidelijk maar klinkt niet ongeloofwaardig. De wet werd overal al hevig bekritiseerd voordat deze in werking was getreden en voordat de Europese Commissie er iets over naar buiten had gebracht. Journalistiek die drijft op *buzzwords*, zoals Mainka zei. In het vorige hoofdstuk zagen we al dat ook de Hongaarse pers zich er schuldig aan maakt. Tegenstellingen worden vergroot: linkse jongeren zijn luie hippies, regeringsgezinden zijn rechts-radicalen antisemieten en alles wat Europees is wil 'Hongarije vernietigen'. In het volgende hoofdstuk komen de feiten aan bod. Wat heeft de nieuwe mediawet naast alle verontwaardiging en media-aandacht nu daadwerkelijk veroorzaakt in het Hongaarse medialandschap?

4.4 Praktijkgevolgen in Hongarije sinds de in werking treding

Er achter komen hoe het medialandschap verandert in Hongarije naar aanleiding van de mediawet is koffiedik kijken. We hebben gezien hoe de mediawet-kwestie het publieke domein even overnam, hoe de media in Hongarije en West-Europa reageerden en hoe Brussel van alles probeerde om het tij te keren, maar faalde.

Er zijn, juli 2012, drie gevallen bekend van 'slachtoffers' van de wet. Of er zelfcensuur heeft plaatsgevonden, daar kom ik niet achter. Je kunt niet meten wat iemand niet schrijft. Opvallend is wel dat drie van de vijf journalisten die ik sprak ongeveer hetzelfde zeiden: 'Wat voor journalist zou ik zijn als ik mijzelf liet censureren?'

1) Op 21 december 2010, de dag nadat het Hongaarse parlement de wet goedkeurt provoceert onderzoeksjournalist Atila Mong de regering en verliest hij zijn baan.

*'Hoe bestrijd je een regering die de democratische spelregels met voeten treedt? Je kan, zoals tienduizenden Hongaren afgelopen maandag in Boedapest, je ongenoegen uiten door de straat op te gaan. Je kan ook, zoals dertien verontruste oud-dissidenten op 1 januari deden, een open brief schrijven. Of je kan zwijgen. Atila Mong, een bekende radiopresentator, koos voor de laatste mogelijkheid. Toen het Hongaarse parlement een omstreden mediawet aannam, laste hij in zijn praatprogramma een minuut stilte in. Het was zijn manier om te protesteren tegen een wet die volgens hem de politieke onafhankelijkheid van de pers geweld aandeed. De reactie van zijn bazen bewees dat hij gelijk had. Na afloop van zijn programma werd Mong met onmiddellijke ingang geschorst.'*⁷⁷

Atila Mong wordt in deze reportage van *Volkskrant* correspondent Jan Hunin neergezet als een held. Mong presenteerde een ochtendshow op Kossuth Rádió 1, een publiek radiostation. Zijn ochtendprogramma start om 06.00.

⁷⁷ Jan Hunin, 7 januari 2010. 'Zo maak je een democratie wettig tot dictatuur'; In Boedapest waren er deze week grote protesten tegen de ultrarechtse regering, maar die blijft populair. Opgehaald via <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3109345/2012/01/07/Zo-maak-je-een-democratie-wettig-tot-dictatuur.dhtml>

Op 21 december 2010, op de dag dat de mediawet officieel was goedgekeurd vroeg hij zijn luisteraars na te denken over de nieuwe mediawet.⁷⁸

'We konden er nog geen mening over geven', zegt Mong. 'Direct na het nieuws, weer en verkeer, zei ik: 'De wet is aangenomen. Ik kan daar volgens de gedragsregels van de publieke omroep geen commentaar op geven. Dit is een minuut stilte.' Dan klinkt er een minuut stilte. 'Op de radio is een minuut stilte het einde van de wereld. Ik werd later gebeld door de oma van een vriend die zei dat het voelde als 1956.'

Een paar uur later werden Mong en zijn eindredacteur geschorst bij Kossuth Rádió vanwege 'gebrek aan professionaliteit'. Als ik hem ontmoet in het mediapark van Boedapest lijkt hij het voorval al goed verwerkt te hebben.

'Ik wilde er toch al weg en wist wel dat dit mijn ontslag zou betekenen. Ik wilde laten zien wat die wet eigenlijk inhoudt en wat die kan doen. Ik geloof dat dat wel gelukt is, met mijn actie heb ik ongelofelijk veel media-aandacht in het buitenland gekregen'.

Dat klinkt al een stuk minder heroïsch dan Hunin hem voorstelt. Het voorbeeld van Kossuth Rádió en Mong wordt overgenomen door de internationale pers en Mong wordt geportretteerd als 'het eerste slachtoffer'.

Is hij dat echt? Als we de situatie eens naar Nederland verplaatsen: om 06.00 wordt het eerste nieuwsbulletin voorgelezen. Gert Kluck leest voor op de dag dat de Nederlandse regering een omstreden wet heeft aangenomen, die dan overigens nog niet omstreden is omdat weinig er nog van weten. Geheel op eigen houtje houdt Kluck een minuut radiostilte om de eventueel schadelijke gevolgen van deze wet te herdenken. Het is niet zo vreemd dat Mong wordt geschorst, hij werkt immers voor een publiek medium.

2) Klubrádió

Het tweede incident gaat om de frequentie van Klubrádió. Klubrádió is een onafhankelijk, linksgeoriënteerd radiostation dat zich kritisch uitlaat over de huidige regering. De radiozender heeft zo'n 300.000 luisteraars per week. De meest populaire show is 'Let's Discuss It', waarbij luisteraars kunnen bellen om de politiek van het land te bespreken en vooral om de huidige regering af te kraken. Ze zijn immers links en de nieuwe regering is dat niet. Een paar maanden nadat de mediawet van kracht werd, werd de frequentie van Klubrádió aan een ander radiostation gegeven zodat er meer evenwicht zou komen tussen muziek en praatprogramma's in de Hongaarse ether. Dat was de uitleg van de media-autoriteit. Een poging om de oppositie monddood te maken of toeval? Volgens een persbericht van de Hongaarse regering is het geven van de frequentie aan een ander radiostation 'volgens de wet en volledig transparant'. 'Frequenties zijn staatsbezit en worden voor 5 tot 7 jaar uitgedeeld. Klubrádió's licentie is simpelweg verlopen'⁷⁹

⁷⁸ Médiatörvény: Egy perc csend a Kossuth Rádióban 21 december 2010. De uitzending van Atilla Mong op Kossuth Rádió. [videobestand] Opgehaald via <http://www.youtube.com/watch?v=WCCOBuVCAi0>

⁷⁹ http://english.nmhh.hu/cikk/150046/Klubrádió_a_case_of_premeditated_political_provocation

Atila Mong legt uit hoe het zit; er zijn in Hongarije maar weinig frequenties beschikbaar. Radiozenders moeten elke vijf jaar een bod uitbrengen om hun frequentie te mogen verlengen. Klubrádió had deze keer niet het hoogste bod – en verloor de frequentie.⁸⁰

Presentator Gyorgy Bólgár zocht onmiddellijk de buitenlandse pers op, en met zichtbaar resultaat. Bólgár werd samen met zijn baas András Arató uitgenodigd door Neelie Kroes om uitleg te geven over het geval van Klubrádió. Karola Kiricsi, de woordvoester van de Media-autoriteit, bood aan ook te komen, maar dat werd geweigerd door Kroes. Kroes zette bovendien een officiële foto van haarzelf met Bólgár op haar twitterpagina.⁸¹ De mediaraad sloot Klubrádió niet direct, vanwege de Europese bemoeienis en verlengde de frequentie voor drie maanden. Eva Balogh, een Hongaars-Canadese blogger en hoogleraar Oost-Europese studies aan Yale Universiteit schrijft op haar blog: 'Door de frequentie iedere maanden misschien wel en misschien niet te verlengen ontmoedigen ze adverteerders, zodat Klubrádió uiteindelijk niet meer gefinancierd wordt en toch zal verdwijnen.'⁸²

András Stumpf haalde zijn schouders op toen ik hem naar het Klubrádiógate vroeg.

'Het was niet zo chic. Ze hadden de frequentie beter wel kunnen verlengen, al was het alleen maar om ze in Brussel niet de kans te geven 'zie je wel' te zeggen. Het was weer één van die overhaaste beslissingen van de regering waar niet over is nagedacht. Ze denken te weinig en zijn te gretig.'⁸³

In januari 2011 protesteren duizenden Hongaren tegen de sluiting van Klubrádió op de Persvrijheidsweg in Boedapest. De betogers houden borden omhoog met het gezicht van president Pál Schmitt die 'niets hoort, ziet of zegt, maar alles tekent'. Neelie Kroes gebruikt Klubrádió in haar speech op 9 februari 2012 in het Europees Parlement.⁸⁴ 'Ik heb gezegd dat ik het zou laten weten als er reden tot bezorgdheid is. Ik noem Klubrádió als voorbeeld.' Ook Hillary Clinton gebruikt het voorbeeld van Klubrádió in haar brief.⁸⁵ In november 2011 plaatst de media-autoriteit een officieel statement over de kwestie op hun website. Daarin noemt ze het Klubrádiógate 'een politieke provocatie met voorbedachte rade.'⁸⁶

'De mediaraad heeft niet toegegeven aan de druk en provocatie en zal dat ook niet doen in de toekomst. De mediaraad ontkent alle lokale en internationale beschuldigingen met betrekking tot de aanbesteding voor de Budapest 95,3 MHz-frequentie en weigert in te gaan op verdere provocatie'. Of het de foto op Kroes' twitterpagina was, de spontane betoging op de Persvrijheidsweg, of het recht gewoon aan de juiste kant; in maart 2012 besluit de rechter dat Klubrádió zijn frequentie mag behouden.

⁸⁰ Zie voetnoot 18

⁸¹ Via Eva Balogh. Opgehaald via <http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2012/01/a-few-words-about-the-current-state-of-the-hungarian-media.html>

⁸² Eva Balogh, 13 juli 2011. Blogpost. 'Klubrádió can begin its fight anew for the 92.9 MHz frequency' Opgehaald via <http://hungarianspectrum.wordpress.com/?s=Klubrádió>

⁸³ Zie voetnoot 6

⁸⁴ Speech Neelie Kroes. 9 februari 2012. Opgehaald via <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/12/80&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

⁸⁵ Hillary Clinton, 23 december 2011. Opgehaald via <http://nol.hu/media/file/attach/25/14/00/000001425-6248.pdf>

⁸⁶ 'Klubrádió, a case of premeditated political provocation. Opgehaald via http://english.nmhh.hu/cikk/150046/Klubrádió_a_case_of_premeditated_political_provocation

3) Tilosrádió en Ice-T gate

Het derde incident gaat over het onafhankelijke radiostation Tilos Rádió ('Geheime Radio'). De media-autoriteit gaat zeer grondig te werk in de eerste maanden na inwerkingtreding van de nieuwe mediawet, dat bewijst dit Ice-T gate. De media-autoriteit start een onderzoek en haalt naar boven dat Tilos rádió op 2 september 2010 uur de nummers Warning en It's On van rapper Ice-T had gedraaid ⁸⁷. In het rapport ⁸⁸ maakt de media-autoriteit bezwaar tegen het feit dat Tilos Rádió geen leeftijdswaarschuwing had gegeven voordat het nummer werd gedraaid. In de brief staat dat het radiostation al eerder in 2003 en 2005 boetes opgelegd heeft gekregen wegens het draaien van muziek met aanstootgevende teksten. Er zit een bijlage bij met een overzicht van het aantal taaldiploma's dat tussen 2000 en 2009 is behaald, om aan te geven dat sommige kinderen de teksten zouden kunnen begrijpen.

In het rapport wordt uitgelegd waarom het onderzoek naar Tilos is gestart. *'In de nummers worden gebeurtenissen beschreven in de taal van een subcultuur die misschien niet helemaal wordt begrepen door de beschermde leeftijdsgroep, maar die door de harde intonatie die tot geweld oproept een schadelijk effect zou kunnen hebben op luisteraars jonger dan 16 jaar. Luisteraars met een iets betere kennis van de Engelse taal zouden uit de tekst kunnen hebben opmaken dat de negatieve omstandigheden van zwarte Amerikanen, het gebruik van de diensten van prostituees, drugshandel, drugsgebruik en fysiek geweld door de artiest worden beschreven als een dagelijkse activiteit en een waarde. It's On roept het beeld van de "gettosubcultuur" op door schadelijke gedragspatronen en een schadelijk wereldbeeld te impliceren (...)'*

Tilos Rádió noemde de zaak 'Ice-T gate' en schreef een brief terug naar de media-autoriteit. Ze betogen daarin dat als er al luisteraars onder de zestien zijn, dat hun Engels nooit goed genoeg is om het rapnummer- doorspekt met slang - te begrijpen.

Een officiële reactie van de media-autoriteit volgde snel. Het blijft bij een waarschuwing. Vanwege alle commotie laat de media-autoriteit het onderzoek voor wat het is en Ice-T mag alleen nog na tien worden gedraaid. In de brief benadrukte de autoriteit dat "Ice-T absoluut niet kan tippen aan Lajos Kossuth, de echte strijder voor vrijheid". De 52-jarige Amerikaan Ice-T reageert via Twitter verheugd: *"De wereld is nog steeds bang voor mij! Hahaha!"*

Het incident werd breed uitgemeten in de blogosphere en talloze internationale media namen het over.

⁸⁷ [radiobestand] 2 september 2010. Opgehaald via

<http://tilos.hu/archivum/listen.php?file=2010/09/02/tilosradio-20100902-1730.m3u> Via deze link is de

⁸⁸ Opgehaald via <http://new.tilos.hu/upload/dokumentumok/Ice-NMHH-101213.PDF>

4.5 Standpunt van de 'representatieve deskundigen'

In de interviews kwam onvermijdelijk aan bod hoe de mediawet nu eigenlijk het dagelijks werk beïnvloedt. Zoals gezegd is dat vooral koffiedik kijken. Door de inbreukprocedures van de EU is de wet in totaal maar een paar maanden echt in werking geweest in de oorspronkelijke vorm

Daniel Rényi:

De waarheid is; de nieuwe mediawet heeft geen effect. Helemaal niet. Bij *Magyar Narancs* zeggen wij: *fuck you*. Ze kunnen het niet maken, niet in 2012, in een Europees land met volop gebruik van internet. Szalai weet dat ook. Ze is ongetwijfeld geschrokken van alle commotie die het veroorzaakte. Ze hebben het effect verkeerd ingeschat. In het half jaar dat wij het presidentschap van de EU hadden ging het alleen maar over die mediawet. Dat was een gemiste kans voor de regering en Fidesz zal het ongetwijfeld betreuren. Szalai zal niks doen met deze nieuwe wet, ze zal hem niet gebruiken zoals het oorspronkelijk bedoeld is.

András Stumpf:

Natuurlijk maakt Orbán te veel wetten in een te korte tijd. Dan maak je fouten. Er zaten fouten in de mediawet, die zijn er uitgehaald. De geest van de wet, dat klinkt goed, maar is net zo vaag als de argumenten. Welke geest? Er is geen wapen. Als die geest arrogantie is, dan klopt dat. Maar de wet zelf is geen wapen. Er is geen zelfcensuur. Journalisten die dat zeggen zijn het niet waard zichzelf journalist te noemen. Als ik iemand schaad met wat ik schrijf los ik dat via het recht op met diegene die zich gekwetst voelt. Maar ik schrijf opinie, als je een opinie hebt is er altijd wel iemand gekwetst. Ik schrijf nog steeds wat ik wil, over wie ik maar wil. Niemand leest het vooraf.

Atilla Mong:

De wet staat vol met onzin, het is een gigantisch document vol met nationalistische onzin en vage taal. 'Evenwichtige berichtgeving', hoezo? Wat betekent dat? De persvrijheid is niet dood in Hongarije. Het is eerder zo dat Hongaren helemaal geen persvrijheid kennen of begrijpen wat het belang ervan is. De geest van de wet is het probleem. Die is als een nucleair wapen, je weet bijna zeker dat het niet wordt gebruikt, maar het kan altijd. Er is altijd angst.

Jan Mainka:

Al dat gepraat over censuur is gewoon een tactiek om de conservatieve regering te vernietigen. De nieuwe mediawet stelt niks voor, we schrijven nog altijd wat we willen schrijven. Kijk naar de *Budapest Times* van vandaag; vier opiniëpagina's, van allemaal verschillende kanten. Ik kan niks met het linkse cliché dat 'de geest van de wet' het eigenlijke probleem is. Hoezo geest, wat is dat? Het is te vaag en kan ook nooit concreet worden omdat er geen dreiging is.

Runa Hellinga:

Voor mij maakt die wet helemaal niets uit. Ik schrijf alles wat ik wil. Het enige is dat ik moeilijk een verhaal aan twee kanten kan belichten omdat Fidesz niet praat. De nieuwe mediawet wordt puur alleen gebruikt binnen het politieke domein. Ze willen de media niet stilhouden, dat geloof ik niet.

Samenvatting

De feitelijke gevolgen van de mediawet zijn weinig indrukwekkend en tonen aan hoe sterk de stem van de media en de oppositie is. De geest van de wet is het ware probleem, zeggen Molnár en Mong. De beschreven incidenten lijken een storm in een glas water. De frequentie van Klubrádió die niet werd verlengd verliep conform de wet, 'volledig transparant', zoals in een verklaring van de media-autoriteit staat. Toch is het geval van Klubrádió het stokpaardje geworden van de socialistische oppositie en van het Europees Parlement. Mong, die werd geschorst bij Kossuth Rádió werd een hit op YouTube en zwengelde het publieke debat aan met zijn zwijgactie. Hij werd het boegbeeld voor persvrijheid in Midden-Europa en geeft lezingen over 'The Hungarian Case' in Amerika en Europa. Ice-T gate, dat vooral in de blogosphere groot werd maakte de wet op zijn minst belachelijk. De taaldiploma's die de media-autoriteit bij hun onderzoek voegden om aan te tonen dat kinderen onder de 16 soms Engels spreken is zo absurd dat de internationale media dit bericht overnemen en verspreiden. Nog meer publiciteit voor de mediawetgeving dus.

V Professionele context

Nederland kan zich wel voor laten staan op zijn zelfregulerende vrije pers en de waakhondfunctie die zij vervullen, maar is het redelijk om deze in elke context toe passen? Kun je verwachten dat een broodschrijver onder staatscommunisme zich na politieke omwentelingen in zijn land ineens gaat gedragen als een moraalridder die het nieuwe politieke regime, democratie, verdedigt? In dit hoofdstuk kijken we naar de rol van de journalistiek volgens de Amerikaanse Committee of Concerned Journalists - voorzitter Bill Kovach en directeur van het Project for Excellence in Journalism Tom Rosenstiel.

Bill Kovachs en Tom Rosenstiel stelden tien principes op:⁸⁹

Journalism's first obligation is to the truth.

Its first loyalty is to citizens.

Its essence is a discipline of verification.

Its practitioners must maintain an independence from those they cover.

It must serve as an independent monitor of power.

It must provide a forum for public criticism and compromise.

It must strive to make the significant interesting and relevant.

It must keep the news comprehensive and proportional.

Its practitioners must be allowed to exercise their personal conscience.

Kovach en Rosenstiel vinden hier niet het ei van Columbus uit. Deze principes zijn in lijn met de journalistieke gedragscodes die zijn opgesteld in het Verdrag van Bordeaux. Deze code werd in april 1954 in Bordeaux in Frankrijk opgesteld tijdens een congres van The International Federation of Journalists. Het voert te ver binnen het bestek van deze scriptie om de geschiedenis van de visie op de journalistiek te beschrijven – maar de codes en principes zijn het eens over wat er bovenaan moet staan: *Journalistiek moet recht doen aan de waarheid*. De kale, objectieve waarheid, niet de filosofische of vrij interpreteerbare waarheid. ‘*Getting the facts right*’ zeggen Kovach en Rosenstiel, dat is de basis. De richtlijnen hebben een symboolwaarde en doen een beroep op het normbesef van de journalist.

Zijn de tien principes ook Hongaarse principes?

Normbesef dus en verheven doelstellingen. Er wordt nogal wat verwacht. Atilla Mong heeft weinig goeds te zeggen over zijn collega's.

‘Vraag ze naar hun rol in de samenleving en ze weten het gewoon niet. Ze zullen zeggen dat de regering goed voor ze zorgt. Alle journalisten bij alle publieke media hebben de draft van de mediawet eerst mogen inzien, net als ik. Maar niemand deed iets, niemand protesteerde. Ze hadden niks door, totdat die wet er ineens lag. Fidesz is er op uit op de macht te

⁸⁹ B. Kovach & T. Rosenstiel 2007. The Elements of Journalism, blz 5

behouden en dat kunnen ze goed doen via de pers. Journalisten laten zich gebruiken, ze nemen hun verantwoordelijkheid niet. Ik vind dat onbegrijpelijk. Ik begrijp ook eerlijk gezegd niet waarom er niet meer protest was. Ze geloven gewoon in de regering.⁹⁰

Loyale mensen dus, die Hongaarse journalisten, maar hun loyaliteit ligt niet bij de burger. Mong:

‘Burgers zijn daar ook schuldig aan, ze begrijpen niet dat ze recht hebben op waarheidsgetrouwe journalistiek.’

Nu we hebben gezien hoe het medialandschap werkt, we de historische context ervan kennen en hebben gezien hoe burgers en politiek zich gedroegen toen de persvrijheid in het geding leek te zien, kunnen we stellen dat de volgende vier principes niet worden nageleefd:

Journalism's first obligation is to the truth.

‘Alles wat er geschreven werd moest de socialistische ideologie dienen’, zei Peter Molnár over de rol van de media tijdens het communistische regime. We hebben gezien dat dat pas kon veranderen na de omwenteling in 1989. Vanaf dat moment werd het medialandschap zwart-wit. Journalisten zijn trouw aan de waarheid, maar aan de waarheid van hun baas en die is óf link of rechts.

Its first loyalty is to citizens.

Als een journalist loyaal is aan zijn lezer hoeft dat niet te betekenen dat hij dus niet loyaal is aan zijn werkgever. Maar, zegt Daniel Rényi, om te kunnen bestaan moeten media hun advertenties wel kunnen verkopen en de geldschietters zijn in Hongarije nu eenmaal vaak staatsbedrijven die weer loyaal zijn aan de regering. ‘Dat betekent niet dat de persvrijheid dóód is’ nuanceert hij gelijk.⁹¹ Mong stelt mistroostig dat burgers helemaal niet zitten te wachten op die loyaliteit. ‘Het is niet dat ze dom zijn, maar het kan ze niet schelen.’⁹²

Its essence is a discipline of verification.

Checken, dubbelchecken en oneindig wederhoor plegen, volgens Mong is er simpelweg geen geld voor. Bovendien, zegt Runa Hellinga, ‘Fidesz praat alleen met journalisten die hen goedgezind zijn.’

It must provide a forum for public criticism and compromise.

Toen de oppositiezender Klubrádió dreigde te sluiten had het er alle schijn van dat de regering in ieder geval lak had aan dit principe. Volgens Mong is het ondenkbaar dat een linkse journalist nu zal doen wat in 2006 gebeurde bij Gyúrszány. Bovendien, zegt hij,

‘Het doel van Fidesz is nu om alle media op één lijn te krijgen. Het medialandschap was altijd al gedomineerd door de regering, maar toen die nog uit vijf verschillende partijen bestond was dat in ieder geval meer verscheiden.’

⁹⁰ Zie voetnoot 18

⁹¹ Zie voetnoot 5

⁹² Zie voetnoot 18

De waakhondfunctie van de journalistiek wordt bedreigd door zakelijke belangen, schrijven Kovachs en Rosenstiel, en onafhankelijkheid van de pers zal vernietigd worden waardoor de pers zijn monitorende rol zal verliezen⁹³

⁹³ The Elements of Journalism, B. Kovach & T. Rosenstiel 2007, blz 141

Conclusie

In hoeverre is het Hongaarse journalistieke medialandschap veranderd naar aanleiding van de nieuwe mediawet en in hoeverre heeft de Europese Unie daarbij een rol gespeeld?

Medialandschap

Het journalistieke medialandschap van Hongarije is sinds januari 2011 wel degelijk veranderd – maar op een andere manier dan je zou denken na inwerkingtreding van een wet die censuur belooft. De kranten worden nog steeds gedrukt, er zijn geen kritische journalisten zomaar ontslagen, de mediaraad heeft nog maar minimaal ingegrepen. Bronnen zijn nog niet opgevraagd en er zijn nog geen sancties opgelegd. Om daarmee te concluderen dat de journalistiek niet is veranderd is te gemakkelijk gesteld. Er gaat dreiging uit van deze wetgeving en of een journalist die nu voelt of niet, de effecten daarvan waren duidelijk te zien.

Journalisten werden gedwongen na te denken over hun rol en of wat zij schrijven volgens de wetgeving is of niet. Of zij zich daar nu iets van aantrekken of niet, de rol van journalistiek moest worden overdacht. De nieuwe mediawet veroorzaakte oproer in het publieke domein – een fenomeen dat het moderne Hongarije eigenlijk vreemd is. De buitenlandse aandacht benadrukte de dreiging van de wet extra waardoor de burgers overtuigd raakten van het belang van persvrijheid. Het zorgde voor de grootste betogingen sinds de val van het communisme. Ook burgers werden dus gedwongen na te denken over hun eigen rol en het recht op onafhankelijke journalistiek.

Rol van de EU

De EU heeft de rol die ze had kunnen spelen niet volledig benut. Na ruim twee jaar zijn nog niet alle wijzigingen die de Raad voor Europa aanraadde opgevolgd en er zijn geen tekenen dat dat binnenkort gaat gebeuren. Doordat Europa zich bemoeide met de wetgeving streken zij de Hongaarse regering tegen de haren in waardoor deze zich nog meer anti-Europees opstelden. Die wantrouwigheid was duidelijk zichtbaar voor internationale media die dat uitlegden als provocatie naar de EU. Wel was hun rol betekenisvol met betrekking tot het publieke domein. Dat Europa zich met de nationale wetgeving bemoeide maakte hen impopulair bij rechts en geliefd bij links. Zo benadrukte de EU het tweepartijenlandschap in Hongarije. Tweespalt alom dus – onder burgers, in de media en in de regering.

Doelstellingen

Hoe reageert de Europese Unie als vrijheid van meningsuiting in het geding is?

Hoe Europa reageert als de vrijheid van meningsuiting in het geding is – dat weten we nu. Er ontstond behoefte aan een onafhankelijk orgaan dat een maatstaf moest definiëren voor de mediawetgeving van lidstaten. Dat werd opgericht en zo leek het alsof de Europese Unie Hongarije ging aanpakken. Dat deden ze niet. De juridische middelen werden niet ingezet. Europa blaatte wel, maar gaf weinig wol. Door deze houding gaven zij de media wel volop kans te reageren.

Wat gebeurt er als Europese waarden botsen met die van lidstaten?

Hoe de Europese waarden botsen met die van Hongarije hebben we gezien. Nationalisme is een koers die de Europese Unie zo veel mogelijk de kop wil indrukken maar Hongarije koos massaal voor

een rechts-nationalistische regering. Ondanks dat Orbán op een democratische manier werd gekozen werd hem in het Europees Parlement verweten democratie niet te begrijpen. De waarden van Europa 'in verscheidenheid één' botsen met die van Fidesz die onder deze leus politiek bedrijft: 'laat eendracht heersen'. Fidesz conformeert zich niet met de Europese wetgeving, terwijl zij dat in 2004 wel beloofden. Het zou interessant zijn de *big bang* van 2004 eens onder de loep te nemen. Hongarije had onder de huidige omstandigheden nooit toe mogen treden, maar zijn nu volwaardig lid. Het Europees Parlement kan niet anders dan dat betreuren.

Kan de rol van journalistiek universeel zijn?

We hebben gezien dat de Hongaarse geschiedenis geen ruimte gaf voor onafhankelijke journalistiek omdat de media altijd de politiek moet dienen. De journalistieke gedragscodes die voorschrijven dat de rol van journalistiek die van waakhond is kon daardoor nooit worden vervuld. Nu het land nog maar kort democratie kent en tegenwoordig ook straatarm is hebben zij niet de middelen of de wil om die rol inderdaad op te pakken. De nieuwe mediawet weekt nu langzaam het idee los dat media een spreekbuis moet zijn van een politieke ideologie.

De rol van journalistiek – die van waakhond en boodschapper van de waarheid – vond ik altijd een tikje te hoog gegrepen. Daar kom ik op terug. De internationale media reageerden fel toen de persvrijheid in het geding leek te zijn en dat had grote gevolgen. Dit onderzoek toonde aan de rol van de journalistiek niet overschat is, want áls die haar rol oppakt kan dat fantastische gevolgen hebben. Het kan burgers hun eigen rol in een democratie laten inzien en hen laten opeisen waar ze recht op hebben. Hongarije liet dat zien. Mensen gingen de straat op om vrijheid van de pers te eisen, een recht waarvan ze misschien eerst niet eens wisten dat ze dat werd onthouden.

Toch vind ik dat 'de journalistiek' zich in dit geval ook heeft misdragen. Van alle kanten werd er bezorgd geroepen dat 'de media' in Hongarije werden genuilkorfd en dat daarmee de stemlozen hun stem verloren. Het toonde aan waar de zwakte van de journalistiek volgens mij zit – te snel oordelen en conclusies trekken zonder de naad van de kous te weten. De stemlozen van Hongarije, wist iemand wie dat waren? De berichtgeving over Hongarije was vaak ronduit dom. Dat gezegd hebbende, het feit dat journalisten hun bezorgdheid uitten zet hen wel weer in die rol van waakhond. Ze stellen iets aan de kaak. De West-Europese pers heeft een langere traditie van waakhond spelen dan Hongarije, maar maakt zich schuldig aan eenzijdige berichtgeving. Ik denk dat dat geen onmacht is maar onwil. Met halfzacht nieuws kun je geen krant vullen. Tijdens mijn stages bij landelijke dagbladen werd ik gewaarschuwd voor 'kapotchecken', een nare term die inhoudt dat je je ook weer niet te ver moet verdiepen omdat er anders geen verhaal meer overblijft.

Over de Hongaarse journalistiek heeft deze scriptie me dit inzicht gegeven: burgers én media moeten het eens zijn over de rol van journalistiek. Als burgers niets verwachten van degenen die hen informatie verstrekken en journalisten keurig de standpunten van de politieke ideologie die zij vertegenwoordigen weergeven – wat is dan eigenlijk het probleem? Het volk participeert niet. Er is geen forum en dat is het probleem. Dat is geen democratie maar een oligarchie en er is niemand die dat aan de kaak gaat stellen. De omstreden wetswijziging heeft ervoor gezorgd dat journalisten en burgers langzaam hun individuele stem laten horen en hun rechten zijn gaan opeisen. Zo heeft de journalistiek via een omweg misschien toch zijn oorspronkelijk rol vervuld, maar de tijd zal het uitwijzen.

Toen ik me verdiepte in de Europese Unie en haar rol zette me dat aan het denken over 'de democratie'. In een democratie kunnen dictators opstaan omdat het volk slecht geïnformeerd is. Dus doordat de pers haar rol niet oppakt, volledig en waarheidsgetrouw informeren, stemmen burgers op populisten die met hun charisma vaak loze beloftes doen. Populisten worden dictators – en daar ga je als jonge democratie. Een parlementaire democratie heeft zo haar gebreken. In een democratie kunnen de meest ongeschikte politici ineens almacht in de schoot geworpen krijgen. Dat is vragen om problemen. Ik ben tijdens dit onderzoek overtuigd geraakt van het belang van technocraten – mensen die mogen regeren als zij hun geschiktheid hebben bewezen. Verheven doelstellingen formuleren waar journalisten zich aan zouden moeten houden zoals een stem geven aan de stemlozen en recht doen aan de waarheid is doelloos als de politieke omstandigheden dat niet toelaten. Het schrijven van deze scriptie maakte me naast enigszins verbitterd over 'de democratie' wel weer erg enthousiast over de Europese Unie. Het blijven vasthouden aan de kunstmatige natiestaten van na de Eerste Wereldoorlog leidt tot niets. Alle mensen zijn broeders, luidt de beroemde regel van Schiller, door Beethoven als tekst gebruikt in zijn 9e symphonie en sinds 1985 het Europese volkslied. Een beetje paternalistisch is het wel, dat afgedwongen broederschap – maar waarom niet? De tijd van vijandschap in Europa is voorbij en door de verdragen van de Europese Unie te respecteren houdt Europa haar zwaarbevochten vrede.

Daniel Rény, journalist bij *Magyar Narancs*.

Bowdapest, 20 februari 2011

'*Magyar Narancs* is een blad voor liberalen, voor intellectuelen die begrijpen wat er aan de hand is. En daarvan zijn in Hongarije helaas niet zo veel. Het Hongaarse volk heeft graag een sterke leider boven zich. Ze geven niet veel om persoonlijke vrijheid of om een publieke sfeer. Hongaren willen geleid worden. Orbán is een slimme politicus. Hij is niet perse een goede, kijk maar naar de financiële chaos in dit land, maar wel een slimme. In zijn eerste regeringsperiode was hij nooit xenofobisch of antisemitisch. Hij zorgde ervoor dat hij naast links kwam te staan, zonder zelf al te veel standpunten in te nemen. Hij liet geen ruimte in het midden en wakkerde het slapende nationalisme aan. Orbán positioneerde zichzelf als een broer van het volk, als een leider. Dat Orbán in 1989 begon in de politiek en er nog zit tot 2014 zegt iets over zijn capaciteiten en aantrekkingskracht. Toen de mediawet van kracht werd openden we met een lege voorpagina. Dat konden wij doen omdat we een van de weinige onafhankelijke bladen zijn. De persvrijheid is niet dood, maar we moeten blijven opletten, was onze boodschap. En we wilden laten zien dat wij kunnen doen wat we willen- een protest laten zien en daarmee bewijzen dat we ons niets aantrekken van Orbán's hervormingspolitiek. De rest van de media zijn afhankelijk van de politiek. Hun advertenties worden gekocht door staatsbedrijven, dus het is logisch dat ze die niet kwaad willen maken. Dat is geen zelfcensuur. Ze willen hun adverteerders niet verliezen. De regering kan van mij eisen dat ik mijn bronnen prijsgeef. Ze kunnen de documenten opvragen van elk stuk dat ik schrijf. Het idee alleen al is te absurd voor woorden. Er zijn nog geen boetes uitgedeeld. Dat gaat ook niet gebeuren, binnenkort. Ze hadden alle internationale commotie niet verwacht en zijn nu bang om hun macht te gebruiken. Alleen al het voorbeeld van Klubrádió bracht zoveel commotie met zich mee, en dat was niet eens een direct gevolg van de mediawet. Het doel van de wet is niet om journalisten of bloggers te straffen, maar om een wapen in handen te hebben. Dat er wetgeving voor TV en radio is, is logisch. Zo'n passief orgaan met zoveel macht, daar moet wetgeving voor zijn, maar voor de printmedia is dat onzin. Mensen gaan actief op zoek naar die informatie betalen ervoor. Het is belachelijk dat een regering dat wil controleren. Dat ze print én rtv onder één wet zetten is onbegrijpelijk. Eind mei weten we welke aanpassingen worden ingevoerd.

Wat deze wet voor effect heeft? De waarheid is; het heeft geen effect. Helemaal niet. Bij *Magyar Narancs* zeggen wij, *fuck you*. Ze kunnen het niet maken. Niet in 2012, in een Europees land, met volop gebruik van internet. Szalai weet dat ook. Ze is ongetwijfeld geschrokken van alle commotie. Ze hebben het effect verkeerd ingeschat. In het half jaar dat wij het presidentschap van de EU hadden ging het alleen maar over die mediawet. Dat was een gemiste kans voor de regering en Fidesz zal het ongetwijfeld betreuren. Szalai zal niks doen met deze nieuwe wet. Ze zal hem niet gebruiken zoals het oorspronkelijk bedoeld is. Dat we opnieuw na zijn gaan denken over de media in Hongarije noem ik positief. De media stelt niks voor in Hongarije. Ze zijn niet onafhankelijk, en het land is gespleten. Als je over een gebeurtenis leest in het regeringsgezinde *Magyar Hírlap* of de *Népszabadság* lijkt het een totaal andere realiteit. We leven in een schizofreen land. We leven in twee realiteiten, en dat wil Orbán. Hij is de echte Hongaar, de man van de natie en staat tegenover de zichzelf verrijkende communisten. Er wordt geen professioneel debat gevoerd, er wordt nergens op in gegaan. Het draait allemaal om loyaliteit, vertrouwen. Mediaconsumenten denken niet; dit is een regeringskrant, zou

dit wel objectieve informatie zijn? Ze denken: 'Fidesz heeft dit goedgekeurd, dus het zal wel goed zijn. De mediawet is door Fidesz gemaakt, dus zal het wel een goede wet zijn. Tegenstanders begrijpen het niet; de partij doet wat goed is. Orbán zorgt voor ons.' Hongaren zijn niet kritisch, maar gaan mee in het beleid van loyaliteit. Orbán is geen dictator. Hij wil alleen zijn macht behouden en kiest daarvoor de verkeerde maatregelen. Hij zal geen kranten gaan bannen. Stel je eens voor wat er gaat gebeuren als er een Hongaarse krant in de ban gaat. De hele internationale pers valt over ons heen. We wachten mei af.'

Bijlage 2

Atilla Mong, Boedapest 18 februari

'Ik zie mezelf niet als slachtoffer. Ik voelde de sfeer bij Kossuth Rádió veranderen onder druk van de nieuwe regering en ik voelde er niks voor om hun stem te verwoorden. Ik wilde er al langer weg omdat ik niet langer het gevoel had als onafhankelijke journalist te werken. Bovendien waren de werktijden erg zwaar, ik stond iedere dag om vier uur op om om zes uur met de ochtendshow te beginnen. Dat deed ik twee jaar lang. De nieuwe regering staat me helemaal niet aan en om dan voor een publiek medium te werken in Hongarije is zelfverloochening. Daarom heb ik besloten om die minuut stilte te houden. Ik wist dat dat mijn baan zou kosten en ik wilde op die manier vertrekken. Ik wilde laten zien wat die wet eigenlijk inhoudt en wat die kan doen. Ik geloof dat dat wel gelukt is- met mijn actie heb ik ongelooflijk veel media-aandacht in het buitenland gekregen en ik geloof dat het de Hongaren zelf ook wakker heeft geschud. Toen ik de draft zag van de nieuwe wet dacht ik eerst dat het een grap was. Het stond vol met onzin, een gigantisch document vol met nationalistische onzin en vage taal. 'Evenwichtige berichtgeving', hoezo? Wat betekent dat? Ik hoopte dat er kritiek zou komen vanuit het parlement op de draft, maar dat was niet zo. Er gebeurde niks, niemand zei iets. Daarom heb ik de minuut stilte gehouden. We konden toen nog geen mening geven over die wet, hij was nog niet officieel van kracht en Kossuth Rádió is een publieke radiostation. Direct na het nieuws, weer en verkeer, zei ik: 'De wet is aangenomen. Ik kan daar volgens de gedragsregels van de publieke omroep geen commentaar op geven. Dit is een minuut stilte.' Op de radio is een minuut stilte het einde van de wereld. Ik werd later gebeld door de oma van een vriend die zei dat het voelde als 1956.'

Natuurlijk is het een overdreven dramatische daad. De persvrijheid is niet dood in Hongarije. Het is eerder zo dat Hongaren helemaal geen persvrijheid kennen of begrijpen wat het belang ervan is. De publieke media wordt altijd door de politiek gedomineerd, zo zijn wij dat gewend. Dat was vóór Fidesz ook niet zo erg omdat het parlement veel gevarieerder was. De socialisten én de conservatieven konden hun stempel drukken op de publieke media. Alsnog is het een spreekbuis voor de politiek maar wel met verschillende geluiden. Nu zie je dat publieke media wordt gebruikt als propaganda. Hoe je dat ziet? Je voelt het in de studio. Bij Kossuth Rádió werd er altijd positief en respectvol bericht over de socialisten. Nu ze met een minderheid in de oppositie zitten hoeft dat niet meer. Met deze nieuwe regering wordt alles gecentraliseerd. Alle media moet één lijn volgen, er is geen ruimte voor andersdenkenden. Voor Fidesz waren er vijf partijen, en was de media veel meer gevarieerder. Het was geen paradijs hier onder de socialistische regering. Natuurlijk zijn de socialisten corrupt en is het goed dat er een nieuwe regering iets nieuws probeert. Ik probeer me ver te houden van de politiek en me niet te binden aan één politieke kleur. Ik ben een onderzoeksjournalist en ik kijk naar de feiten.

Toen in 2006 Gyurcsány werd onmaskert door een conservatieve journalist leidde dat tot zijn aftreden.⁹⁴ Het is niet voor te stellen dat een socialistische journalist nu hetzelfde doet bij Viktor

⁹⁴ De socialistische premier Gyurcsány trad in 2009 af. Hij lag toen al drie jaar, sinds zijn herverkiezing in 2006, onder vuur, omdat bleek dat hij tijdens de campagne had gelogen over de financiële toestand van het land. Een conservatieve journalist had een speech aan zijn partijgenoten afgeluisterd en publiek gemaakt.

Orbán. De Hongaarse journalistiek is niet zoals bij jullie in Nederland. We kennen dat niet, totale persvrijheid en het lijkt ook alsof het Hongaren weinig kan schelen. Het is niet dat ze dom zijn, maar ze kiezen ervoor niet goed geïnformeerd te worden. Ze betalen belasting voor publieke media, maar lijken niet te beseffen dat ze daarmee ook rechten hebben. Het recht op onafhankelijke, waarheidsgetrouwe informatie, vrij van politieke kleur. De Hongaarse journalistiek is altijd al loyaal aan de politiek geweest, niet aan de Hongaarse belastingbetaler. Er is nooit een waakhondfunctie geweest. Wat zou er bewaakt moeten worden? De democratie? Wij weten toch nauwelijks wat dat is. Als je een journalist vraagt naar de rol van de journalistiek en naar hun eigen rol, zeggen ze dat de regering gewoon goed voor ze zorgt.

Of mijn collega's genoeg hebben gedaan om deze wet te voorkomen? Nee. Ze hebben niks gedaan. Het kan ze niet schelen. Alle journalisten bij alle publieke media hebben de draft van de mediawet eerst mogen inzien, net als ik. Maar niemand deed iets, niemand protesteerde. Ze hadden niks door, totdat die wet er ineens lag. Ik begrijp ook eerlijk gezegd niet waarom er niet meer protest was. Fidesz is er op uit op de macht te behouden en dat kunnen ze goed doen via de pers. Journalisten laten zich gebruiken, ze nemen hun verantwoordelijkheid niet. Ik vind dat onbegrijpelijk. Door wat er nu gebeurd op straat moeten ze wel gaan nadenken, dat is alleen maar goed. Er was helemaal geen noodzaak voor een nieuwe mediawet. De amendementen van 1996 waren goed genoeg. Het echte probleem van deze wet is de dreiging. De wet kan makkelijk misbruikt worden. Dat gebeurt niet nu, met alle aandacht van het buitenland, ook niet over een jaar. Maar het kan wel. Dat is het echte probleem. Er is nog niks gebeurd. Mijn ontslag was terecht. Kossuth Rádió had alle recht om mij te schorsen, ik heb dat verdiend. De frequentie van Klubrádió niet verlengen was ook terecht. Maar de dreiging blijft. De geest van de wet is het probleem. Die als een nucleair wapen- je weet bijna zeker dat het niet wordt gebruikt, maar het kan altijd. Er is altijd angst.

Bijlage 3

Jan Mainka, hoofdredacteur van het Duitstalige *Budapest Zeitung* en het Engelstalige *Budapest Times*.

Boedapest 21 februari 2012

'Bullshit is het, schrijf dat maar in je scriptie. Al dat gepraat over censuur is gewoon een tactiek om de conservatieve regering te vernietigen. De nieuwe mediawet stelt niks voor, we schrijven nog altijd wat we willen schrijven. De lege pagina's van *Népszabadság* en *Magyar Narancs* hebben niks te maken met de dood van persvrijheid. Dit politieke landschap is te zwart-wit. Als je niet conservatief bent, ben je links. Zo is het ook in het medialandschap – je bent voor of tegen.

Als de regering wat tactischer en slimmer was geweest hadden ze mediawetgeving niet aangepast. Het was niet nodig geweest en er was veel commotie voorkomen. Maar Fidesz is niet zo tactisch. Ze zijn te zelfverzekerd en Orbán maakt te veel wetten en voert ze te snel in, dat ziet iedereen. Hij heeft maar vier jaar om het te doen en daarom gaat hij te snel. Dan worden er fouten gemaakt. Als de nieuwe mediawet sneller was vertaald en eerder voorgelegd aan de EU was er geen probleem geweest. Maar deze regering is te arrogant en weigerde het volgens de regels te doen. Dat betekent niet dat dit een dictatuur is, of dat de persvrijheid dood is. Dat is complete onzin. Ik ben journalist, ik geef om persvrijheid. Als ik voelde dat die in gevaar zou ik net zo reageren als ze nu in het buitenland doen, maar het is gewoon niet waar.

Het gedeelte over evenwichtige berichtgeving gaat over de publieke televisie. Er waren al om vijf uur overal halfnaakte vrouwen te zien, en dat wordt nu aangepakt. Het was echt extreem. Wat is er mis mee als dat wordt aangepakt?

Het zijn de typische linkse clichés, dat vrijheden worden ingeperkt. Kijk naar de *Budapest Times* van vandaag; vier opiniepagina's, van allerlei verschillende kanten belicht. Ik kan niks met het linkse cliché dat 'de geest van de wet' het eigenlijke probleem is. Hoezo geest, wat is dat? Het is te vaag en kan ook nooit concreet worden omdat er geen dreiging is.

De socialisten pakken ineens alles aan om te laten zien dat het de verkeerde kant op gaat met Hongarije. Ze doen alsof we antisemieten zijn, alsof de zigeuners ineens worden gediscrimineerd. Onder de linkse regering is er nooit iets gedaan aan de miljoenen werkeloze zigeuners. Onder de conservatieven wordt het eindelijk aangepakt door sociale werkplekken aan te bieden. De overlast is nu al enorm verminderd. Als je een goede journalist bent kun je niks tegen de wet hebben. Weet je waar censuur is? In Duitsland. Daarom ben ik naar Hongarije gekomen.

Bijlage 4

András Stumpf, journalist bij het rechts-conservatieve opiniemagazine *Heti Valás*.

18 februari Boedapest

'Er is echt geen verschil in hoe ik mijn werk nu uitvoer en een jaar geleden. Onze vorige wet stamde nog uit de communistische dictatuur. Niemand had het toen over dictaturen, wat nu wordt gezegd over Orbán en zijn nieuwe wetten. Terwijl onze wetten nog zijn gemaakt onder een echte dictatuur.

Hongaren wilden al lang verandering, maar er was nooit tweederde meerderheid om de wetten aan te passen. In 2008 hadden we zes partijen in de coalitie en was er eindelijk consensus over een nieuwe wet, maar net op het moment van ondertekenen trok de socialistische president zich terug. De socialisten roepen dat er geen persvrijheid is, maar dit is democratie. Wat hier gebeurt is allemaal legaal. Na twintig jaar democratie onder de socialisten is er nog niks veranderd voor de Hongaren., Ze werken, in verhouding, nog steeds harder dan de rest van Europa en zijn er qua welvaart nog steeds niet op vooruit gegaan. Ze willen verandering en hebben Fidesz massaal gekozen. Laat Fidesz het dan ook doen. De mediaraad die alleen uit Fidesz leden bestaat is inderdaad niet zo chic. Het zou netter geweest zijn als ze er een socialist bij hadden genomen, al was het alleen maar om ze in Brussel niet de kans te geven om 'zie je wel' te zeggen. In dat opzicht is Fidesz erg arrogant. Aan de andere kant; dit is democratie. Als een burger op Fidesz stemt, en zijn mediazaak wordt beoordeeld door de oppositie is dat ondemocratisch. Als je mijn mening wil: de nieuwe mediawet was niet nodig. Er moest nieuwe wetgeving komen voor de digitale media, maar de wet van 1996 was goed genoeg. De aanpassingen zijn miniem.

Wij verkopen genoeg om zelfstandig te zijn, aar dat betekent niet dat we geen kleur of ideologie hebben. Dat heeft elk medium. Wij zijn conservatief, maar dat betekent niet dat we niet kritisch zijn over de regering. Laatst heb ik nog een kritisch stuk geschreven over de religiewet. Mijn hoofdredacteur leest het niet eens; alles wat ik schrijf wordt gelijk geplaatst. We worden niet gefinancierd door een politieke partij.

Népszabadság en *Magyar Nemzet* zijn bijvoorbeeld compleet afhankelijk van politieke partijen. Er is hen altijd verteld wat ze moeten schrijven. Ze zijn nooit onafhankelijk geweest dus dat zij dat nu onder Fidesz ook niet zijn maakt niks uit.

Natuurlijk maakt Orbán te veel wetten in een te korte tijd. Dan maak je fouten. Er zaten ook fouten in de mediawet, die zijn er uit gehaald. Dat is geen dictatuur. Als het volk democratisch kiest en je hebt tweederde meerderheid, heb je de macht om wetten te veranderen. Dat doet Orbán. Hij heeft nog twee jaar. Is Hongarije het er niet mee eens, wordt hij niet herkozen. Zo simpel is het. Al die nieuwe wetten die Orbán nu doorvoert, in een te hoog tempo, is grotendeels symboliek en machtsvertoon. Hij wil een nieuw tijdperk aankondigen, het communistische regime afsluiten. Dat is wat zijn kiezers van hem verwachten. Veel zaken waren niet nodig. Bijvoorbeeld het gedeelte in de nieuwe grondwet dat minderheden moeten worden beschermd. Of dat het huwelijk tussen man en vrouw is en het gezin de hoeksteen van de samenleving. Maar dat is een Hongaarse zaak. Dat zijn de Hongaarse waarden. Wij zeggen ook niet; Nederland, schaf de monarchie eens af, dat is niet meer van deze tijd. De EU heeft het recht om de wetten te harmoniseren met de EU wetgeving, maar verder is er veel te veel kritiek.

Dat een Nederlandse in het EP zich zorgen maakt over homorechten, vanwege het gedeelte in de grondwet over het gezin is ook zo iets. Dat de Nederlandse identiteit tolerantie als waarde heeft is

prima, dat is de identiteit van Nederland. Wij hebben ook een identiteit. Dat betekent niet dat we homo's niet accepteren.

Waarom is de mediawet nog steeds een issue? Waarom wordt er nog steeds over gepraat? De gedeeltes die zijn veroordeeld door de EU zijn er uit gehaald. De geest van de wet, dat klinkt goed, maar is net zo vaag als de argumenten. Welke geest? Er is geen wapen. Ze kunnen niks doen. Als die geest arrogantie is, dan klopt dat. Maar de wet zelf is geen wapen.

Het beschermen van minderheden, waarom dat in de wet staat weet ik ook niet, maar wat is het probleem? Als je een degelijke, eerlijke journalist bent schrijf je over de waarheid. Dat we een probleem met de Roma hebben weet iedereen, daar schrijft iedereen ook gewoon over. En dat we antisemitisch zouden zijn in Hongarije begrijp ik al helemaal niet. Mijn generatie heeft niks tegen Joden, ze lopen hier gewoon in hun orthodoxe kleding door de Karoly Korút. De nieuwe generatie Joden in Hongarije zijn inspirerend, omdat zij los staan van de hele Holocausterfenis. Ze creëren hun eigen moderne Jodendom. Dat is juist interessant. Natuurlijk zijn er antisemieten in Hongarije. Maar dat is geen Hongaarse identiteit, dat is gewoon domheid.

Het lijkt vaak alsof West-Europa denkt dat zij een hogere moraal hebben. Alsof wij hier in het Oosten barbaren zijn, intolerant en xenofobisch. We hebben gezien wat er gebeurt als je andere landen een ideologie oplegt. Het fascisme, nazisme, het werd opgelegd door anderen en daar ging het mis. Laat ons onze eigen identiteit hebben. De mensen die het hardst zwaaien met de vlaggen van tolerantie zijn zelf het minst tolerant, want alles moet zoals zij het zien. Zo is het met West-Europa.

Er is geen zelfcensuur. Journalisten die dat zeggen zijn het niet waard zichzelf een journalist te noemen. Waarom zou je jezelf censureren? Als ik iemand schaadt met wat ik schrijf los ik dat via het recht op met diegene die zich gekwetst voelt. Maar ik schrijf opinie, als je een opinie hebt is er altijd wel iemand gekwetst.

De terminologie is een probleem. De socialisten hebben nu een grote mond over persvrijheid, terwijl zij onder het communisme de dictators waren. Zij censureerden juist en zij hebben het land arm gemaakt. Nu worden deze mensen gezien als de tolerantanten, de ruimdenkenden. Conservatisme is in Hongarije de nieuwe, sexy ideologie. Nationalisme staat in Hongarije voor vrijheid, voor heldendom. De liberalen hebben onze grootouders beroofd, al het land afgepakt van onze boeren, duizenden mensen gedood. Dat zijn onze liberalen en daar wordt naar geluisterd in Europa.

De socialisten hebben nu weer bezwaar gemaakt tegen een nieuwe wet van Orbán waarin hij niet alleen het ontkennen van de Holocaust strafbaar maakt, maar ook het ontkennen van de slachtoffers van de communistische dictatuur. Belachelijk. Wat mij betreft zou het allebei niet strafbaar moeten zijn. Maar wat is het probleem? Er zijn evenveel slachtoffers gevallen. Voor mij staat het dragen van een hakenkruis gelijk aan het dragen van de communistische sikkels. West-Europa begrijpt dat niet. Jonge West-Europeanen komen hier voor Sziget en dragen daar T-shirts van Che Guevara. Zonder na te denken. Voor Hongaren is dat een klap in het gezicht. Een communist verheerlijken – dat doe je hier niet. In het Westen begrijpen ze dat helemaal niet- en dat geeft ook niet. Het zal wel mode zijn. Maar kom dan niet aanzetten met beschuldigingen over persvrijheid of godsdienstvrijheid die worden ingefluisterd door de communisten, de misdadigers van toen.'

Runa Hellings,

19 februari Boedapest

'Ik sta niet aan iemands kant hier in Hongarije. Ik wil gewoon de waarheid laten zien en dat gaat automatisch met een Westerse blik. Het is moeilijk om iemand van Fidesz of een informant van de regering te spreken te krijgen. Fidesz praat alleen met niet goedgeïnformeerde journalisten die ze kunnen beïnvloeden zodat ze schrijven wat zij graag willen. Natuurlijk doe ik aan wederhoor, ik schrijf niet alles op. Maar als het complete onzin is wat persvoorlichters zeggen gebruik ik die informatie niet. Ze gebruiken drogredenen en zeggen maar wat. Op de kritiek die er is op de aangestelde mediaraad zeggen ze; 'Andere Europese landen hebben ook een mediaraad'. Dat doet helemaal niet ter zake. Dat is appels met peren vergelijken, maar het klinkt goed.

De mediawet is een totaal eenzijdig orgaan. De voorzitter ervan heeft de echte macht in handen. Dat orgaan had overigens de handen al vol aan de vorige wetgeving. Iedereen mag namelijk over alles klagen. Zo was er laatst een klacht binnengekomen van een mevrouw die om vijf uur 's middags iemand in het Hindi hoorde schelden, op de muzieksender Tilos Rádió. Om vijf uur zijn er nog kinderen wakker, was haar klacht. Dat moet dan onderzocht worden. Voor mij maakt die wet helemaal niets uit. Ik schrijf alles wat ik wil. Het enige is dus dat ik moeilijk een verhaal aan twee kanten kan belichten omdat Fidesz niet praat.

De nieuwe mediawet wordt puur alleen gebruikt binnen het politieke domein. Ze willen de media niet stilhouden, dat geloof ik niet. Zo stond er op een forum van *Népszava* iets over de premier. Pál Schmitt moet dood, had iemand geschreven. Daarover kwam een klacht, en het forum werd gesloten. Ze kunnen het zich niet veroorloven om een forum de hele tijd te laten moderaten. Dat is al een voorbeeld van zelfcensuur. Al is het maar een klein voorbeeldje, je ziet wat er kan gebeuren.

Macht corrupteert. Ik geloof niet dat ze uit zijn op een dictatuur, maar willen gewoon herkozen worden. Wie eenmaal de macht heeft, wil meer. Fidesz heeft nu zoveel macht dat ze alles kunnen doen. Deze wet wordt misschien nu niet misbruikt, maar dat kan wel gebeuren. En al helemaal als de wet in verkeerde handen valt. Als bijvoorbeeld Jobbik tweederde van de zetels krijgt. Nu zal dat ook niet snel gebeuren, ik denk dat als deze vier jaar voorbij zijn Fidesz veel kleiner uit de verkiezingen zal komen. Hongaren zijn niet geïnteresseerd in debatten, in actief meedoen met politiek. Ze vereren Orbán omdat hij destijds zo'n held was en hebben op hem gestemd omdat de socialisten er een zootje van maakten. Nu maakt hij er een zootje van. Hij trok kiezers door te zeggen dat hij af ging rekenen met het communistische regime. Totale onzin. Je vindt niet één politicus van nu die niet in de politiek zat onder het communisme. Orbán zelf zat bij de communistische jeugd. Daar kunnen ze allemaal niet zoveel aan doen, maar het is dus een kulargument. Premier Pál Schmitt was een informant bij de geheime dienst. En dan verwijten ze Gyursány dat hij een communist is.

Er wordt nergens open over gepraat. Het lijkt alsof Orbán met een goed glas wijn wat wetten bedenkt en die worden als een gek ingevoerd, zonder dat ze naar een rekenkamer gaan of dat er over wordt gedebatteerd. Alle nieuwe politici in hoge posities zijn allemaal neven en nichten van elkaar en worden voor jaren aangesteld. Het is volkomen terecht dat er geen vertrouwen meer was in het oude systeem. Maar de machtspolitiek van Fidesz wordt gekenmerkt door totale onbezonnenheid. De mediawet heeft nog geen gevolgen gehad. Maar als de wet in verkeerde handen valt kan dat makkelijk gebeuren. En dat is erg genoeg. Europa gaat er hard in, maar ik heb

m'n twijfels. Hongarije zit tegen bankroet aan. Of ze ze eruit zullen gooien, dat zal wel niet. Misschien kunnen ze nog wat wijzigingen voor elkaar krijgen. Fidesz is duidelijk anti-Europees en laat dat ook goed merken. We zullen moeten afwachten wat er gebeurd. Hongarije begint zo langzamerhand een echte bananenrepubliek te lijken.

Peter Molnár, onderzoeker Media en Communicatie aan de Centraal Europese Universiteit in Boedapest. In 1989 richtte hij samen met Orbán Fidesz op.

Boedapest, 19 februari

Ik ben erg enthousiast over Milla. We hebben al zoveel voor elkaar gekregen via Facebook. Het laat zien dat we in een nieuwe tijd terecht zijn gekomen. Milla begon met de verkiezingen voor een *alternative president*. Dat vonden we grappig en het kenmerkt de nieuwe generatie. We hebben deze actie hebben we bedacht omdat Hongarije een nieuwe stem nodig heeft, een nieuw gezicht. We willen jongeren laten zien dat we in ze geloven. Hongarije moet af van zijn schizofrenie. We hebben nieuwe ideeën en betrokkenheid van het volk nodig. Mijn generatie is moe, zij stemmen niet meer en kijken alleen naar het verleden. De Milla-jeugd moet weten dat zij het systeem kunnen veranderen.

Toen ik in de jaren tachtig met Orbán begon waren we ook zo. We gaven om mensenrechten. Ik weet niet wat er gebeurde, maar we wijzigden al zo snel van overtuiging. Ik was het niet eens met de snelle overgang van links naar rechts. Nog geen vier jaar later zo'n drastisch besluit – daar kon ik niet in meegaan. De betogingen die we met Milla doen zijn echt geweldig. Ik herinner het publiek er aan dat persvrijheid iets typisch Hongaars is. Juist Hongaren hechten waarde aan persvrijheid, dat zit in ons bloed. Het was het eerste dat wij eisten tijdens de revolutie van 1848. Ik leer dat altijd aan mijn studenten. Tijdens het communisme natuurlijk niet. 'Het enige doel van de media in Hongarije was het communisme beschermen tegen dissidenten. Het ideologische karakter van de mediawet van 1968 was overduidelijk. Bij de paragraaf over beledigen stond expliciet dat "de socialistische overtuiging" niet beledigd mocht worden in plaats van politieke overtuigingen in zijn geheel. "Persvrijheid" mocht alleen als het de socialistische overtuiging diende.' Ik ben erg benieuwd hoe Milla zich ontwikkeld. We denken eraan het uit te breiden en een politieke partij op te richten. Daarover zijn we nu in gesprek.

Bronnenlijst. Alle toegevoegde links zijn op 16 juli 2012 gecheckt.

- 'Budapest, 2012. 03. 15. - dedicated to our Polish brothers and sisters', 2010. Speech van Adam Munchkin. Geraadpleegd via http://www.youtube.com/watch?v=vukLXpMTOPc&feature=results_main&playnext=1&list=PL2069D17BD9869C38
- 'Célkeresztben a média, Súlyomra vár a döntés' 18 juni 2010. NMO Geraadpleegd via http://nol.hu/belfold/20100618-mediacsomag__sulyomra_var_a_dontes_
- Adam Tómpós, "Szaroznak", ordítanak és szerveződnének a civil lájkolók' 23 oktober 2011. Geraadpleegd via <http://mno.hu/belfold/szaroznak-orditanak-es-szervezodnenek-a-civil-lajkolok-900148> op 2 februari 2012
- ALEV, Freedom of Press in Hungary . Open Hearing van ALEV januari 2011. Geraadpleegd via <http://www.youtube.com/watch?v=ermphucRMZ8>
- B. Kovach & T. Rosenstiel 2007. The Elements of Journalism
- Brief aan Tibor Navrancic. 21 januari 2011. Geraadpleegd via <http://nol.hu/media/file/attach/61/10/00/000001061-1855.pdf>
- Brief Human Rights Watch aan Neelie Kroes, 2 juli 2012. Geraadpleegd via <http://www.hrw.org/node/108503>
- Brief van Hillary Clinton, 23 december 2011. <http://nol.hu/media/file/attach/25/14/00/000001425-6248.pdf>
- Brief van Zoltan Kovács aan het Europees Parlement. <http://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1900426&SecMode=1&DocId=1773096&Usage=2>
- Brussels happy with Hungary's pledges on media law, 17 februari 2011. Geraadpleegd via <http://www.euractiv.com/future-eu/brussels-happy-hungarys-pledges-news-502238>
- Cas Mudde. (2007) . Populist Radical Right Parties in Europe. Cambridge: University Press.
- Daniel Cohn-Bendit kiest Orbán Viktort a médiatörvény kapcsán français english subtitles. (2011, 19 januari). Betoog van Cohn Bendit in het Europees Parlement Geraadpleegd via <http://www.youtube.com/watch?v=lnNo1J9bBzY>
- Edit Inotai, Kurucok Európában. *Népszabadság*. Geraadpleegd via http://nol.hu/lap/allaspont/20110126-kurucok_europaban
- Éljen a köztársaság verslag van de betoging op 15 maart 2011 Geraadpleegd via <http://www.youtube.com/watch?v=PggNOTAelAU>
- Eva Balogh 'Klubrádió can begin its fight anew for the 92.9 MHz frequency'

- Eva Balogh, www.hungarianspectrum.com
- GECONSOLIDEERDE VERSIE VAN HET VERDRAG BETREFFENDE DE EUROPESE UNIE.
http://eur-lex.europa.eu/nl/treaties/dat/12002M/pdf/12002M_NL.pdf-
Geraadpleegd via <http://hungarianspectrum.wordpress.com/?s=Klubrádió>
- Grondwet Hongarije, 1949. The Constitution of the Republic of Hungary 1949
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex2.pdf>
- Hongarijevandaag.nl
- <http://miun.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:444790>
- <http://www.facebook.com/sajtoszabadsagert>
- <http://www.politics.hu/author/admin/>
- Ich schreibe keine Holocaust-Literatur, ich schreibe Romane', interview met Imre Kertész , 7 november 2009. Geraadpleegd via
http://www.welt.de/welt_print/kultur/literatur/article5116030/Ich-schreibe-keine-Holocaust-Literatur-ich-schreibe-Romane.html
- *Irish Times*, *Die Welt* via Eva Balogh
<http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2010/08/foreign-media-on-the-orb%C3%A1n-goverment-lib%C3%A9ration-the-irish-times-and-die-welt.htm>
- Jan Hunin, 7 januari 2010. 'Zo maak je een democratie wettig tot dictatuur'; In Boedapest waren er deze week grote protesten tegen de ultrarechtse regering, maar die blijft populair. Geraadpleegd via
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3109345/2012/01/07/Zo-maak-je-een-democratie-wettig-tot-dictatuur.dhtml>
- Laszlo Márác. (1995) Hongaarse kentering. ASPEKT
- Lieve Joris (2006). De melancholieke Revolutie. Amsterdam, AUGUSTUS
- Márai, S. (2002). *Land, land!...* Amsterdam: Wereldbibliotheek (1971).
- Mariska Orbán- de Haas. 'Kritiek op Hongarije is zwaar bevooroordeeld' 20 januari 2012. *De Volkskrant*. Geraadpleegd via
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/ opinie/article/detail/3129420/2012/01/20/Kritiek-op-Hongarije-is-zwaar-bevooroordeeld.dhtml>
- Marloes de Koning, 31 december 2011. '*Orbán tast democratische grenzen af*' Standaard. Geraadpleegd via <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=6B3KBB05>
- Marloes de Koning. 8 december 2011' *Held van 1989 morrelt aan democratie; Hongaarse premier Orbán probeert media en constitutioneel hof aan banden te leggen*'. Geraadpleegd via

<http://archieff.nrc.nl/index.php/2010/December/8/Buitenland/07/Held+van+1989+morrelt++aan+democratie/check=Y>

- Mediaraad www.mediatanacs.blog.hu
- Médiatörvény: Egy perc csend a Kossuth Rádióban 21 december 2010. De uitzending van Atilla Mong op Kossuth Rádió. Geraadpleegd via <http://www.youtube.com/watch?v=WCCOBuVCAi0>
- Mediawet Hongarije 2010, versie 1. Act CLXXXV of 2010 ON MEDIA SERVICES AND MASS MEDIA <http://www.scribd.com/doc/46310168/Hungarian-Media-Law>
- Mediawet Hongarije aangepaste versie http://mediatanacs.hu/dokumentum/2791/1321457199hungary_new_media_regulation_eng_web.pdf,
- Medienlandschaft Ungarn 27 januari 2009 Geraadpleegd via <http://www.wieninternational.at/de/node/12265>
- Miklós Haraszti, 1988, The Velvet Prison: Artists Under State Socialism. Redwood Burn Limited.
- Notulen debat in Europees Parlement 9 januari 2011 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=CRE&reference=20110310&secondRef=ITEM-009-01&language=NL&ring=B7-2011-0190>
- Officiële reactie van de media-autoriteit op Klubrádió-gate. 'Klubrádió, a case of premeditated political provocation.' http://english.nmhh.hu/cikk/150046/Klubrádió_a_case_of_premeditated_political_provocation
- Opinion van de Raad van Europa. 25 februari 2011 <http://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1751289>
- Orbán Viktor beszéde 1989-ben Nagy Imre és mártírtársai újratemetésén. Orbán's speech tijdens de herbegravenis van Imre Nagy in 1989. Geraadpleegd via <http://www.youtube.com/watch?v=-OqwUTc2QwQ>
- Paul Rosenmöller en de populist in Europa. 'Aan de macht' 2011. Geraadpleegd via <http://player.omroep.nl/?afID=13439355>.
- Persbericht Europees Parlement <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1173&format=HTML&aged=1&language=NL&guiLanguage=en>
- Peter Esterházy (2002) Harmonia Caelestis, Amsterdam Wereldbibliotheek

- Peter Nagy, Az új médiahatóságnak üzenjük: Nem vagyunk az alattvalóid! 21 december 2010. Népszabadság. Geraadpleegd via http://nol.hu/belfold/20101221-muszaj_herkulesnek_jenni-
- Peter Zilahy, 23 januari 2011. 'De nasmaak van het goulash-communisme', *De Volkskrant*, Opinie en Debat
- Polonsky, A. (1975). *The little dictators: the history of Eastern Europe since 1918*.
- Runa Hellinga, 30 december 2011 'Hongarije glijdt met nieuwe grondwet af richting dictatuur - kritische pers en oppositie in parlement gemuilkorfd' Trouw. Geraadpleegd via <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3099920/2011/12/30/Hongarije-glijdt-met-nieuwe-grondwet-af-richting-dictatuur.dhtml>
- Runa Hellinga, Geraadpleegd via www.scribblesfromhungary.nl
- Sean Lang (2002) Europese Geschiedenis voor Dummies. Pearson
- Stefka István, Országrontók 9 januari 2012. *Magyar Hírlap*. Geraadpleegd via <http://www.magyarhirlap.hu/velemenys/orszagrontok.html>
- Strating, A. (1991). Hongaars nationalisme: Magyaarse dromen en grenzen. Amsterdam: Boom
- Van onze correspondent (18 augustus 2011) 'Hongaarse kerken naar de rechter wegens religiewet' *Reformatorisch Dagblad*. Geraadpleegd via www.refdag.nl
- Van onze correspondent, 12 januari 2011. 'Grote zorgen over ontstaan dictatuur in hart Europa'. *De Telegraaf*
- Verdrag van Europa http://eur-lex.europa.eu/nl/treaties/dat/12002M/pdf/12002M_NL.pdf-pg 7
- Verklaring Hongaarse prominenten en oud-dissidenten aan Hongaarse regering. <http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2012/01/new-years-message-sent-by-former-hungarian-political-dissidents.html>
- Verklaring mediaraad. An Assessment of the Consistency of Hungary's Media Laws with European Practices and Norms. http://www.seemo.org/hungary/files/Hungarian_Media_Laws_in_Europe_final.pdf
- Vernieuwde grondwet Hongarije . The Fundamental Law of Hungary 25 april 2011. Geraadpleegd via http://www.kormany.hu/download/2/ab/30000/Alap_angol.pdf
- Zwaan, T. (2002) *Het Europees labyrint : nationalisme en natievorming in Europa* . Amsterdam: Boom.